

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**77 NUMARALI GALATA ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE
GALATA'DA EKONOMİK VE SOSYAL HAYAT
(H.1064-1065 / M. 1654-1655)**

Emel SÖNMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Kerim İlker BULUNUR

HAZİRAN - 2024

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**77 NUMARALI GALATA ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE
GALATA'DA EKONOMİK VE SOSYAL HAYAT
(H.1064-1065/ M. 1654-1655)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emel SÖNMEZ

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Yeniçağ Tarihi

“Bu tez 28/06/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK	Başarılı
Doç. Dr. Kerim İlker BULUNUR	Başarılı
Doç. Dr. Mustafa IŞIK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Emel SÖNMEZ

28/06/2024

ÖN SÖZ

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı Devleti birçok konuyla ilgili bilgi veren kaynaklardır. Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyasında bu hukuki metinler, bize günlük yaşamın sıradan insanları hakkında bilgi sunmaktadır. Tezimizin temel kaynağını oluşturan 77 Numaralı Galata Şer'iyye sicili Galata'nın toplumsal, sosyal ve iktisadi yapısı hakkında veri sağlamaktadır.

Galata yüzyıllarca farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin jeopolitik konumu, Galata'nın ticaretinde önemli rol oynamıştır. Ticaretin aktif olduğu ve farklı etnik unsurların bir arada yaşadığı bölgede hareket kaçınılmaz olmuştur.

İncelenen 77 Numaralı Galata Şer'iyye sicili 1654-1655 yıllarını kapsamakta ve 4 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm "Galata Kadılığı ve Kazası" başlıklıdır. Bu bölümde, Galata'nın adı ve kısa tarihçesine yer verdik. İkinci bölüm "Galata'da Kentsel Mekan" başlığı altında Galata'nın iç ve dış mahalleleri hakkında bilgi verip, 17. yüzyıl İstanbul ve Bilad-ı selase coğrafyasının portresini sunmaya çalıştık. "Sosyal Hayat" başlıklı üçüncü bölümde 77 Numaralı sicilindeki esirlik, boşanma ve suç ile ilgili kayıtlar incelendi. Dördüncü bölüm "İktisadi Hayat" başlığında ise mülk, borç ve sefineler ile ilgili kayıtların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkür etmeyi borç bilirim. Çalışmalarım hususunda beni yönlendiren, görüşleriyle bana fikir veren ve her zaman yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Kerim İlker BULUNUR'a teşekkür ediyorum. Bu süreçte daima desteklerini hissettiğim dostlarım Rümeysa AYDOĞAN ve Resul BİÇER'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak maddi ve manevi hep yanımda olan aileme bilhassa annem ve kız kardeşime sonsuz teşekkür ederim.

Emel SÖNMEZ

28/06/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii

GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GALATA KADILIĞI VE KAZASI	2
1.1. Osmanlı Devleti’nde Kadılık Makamı	2
1.1.1. Kadı	2
1.1.2. Kadının Görevleri	2
1.1.3. Kadının Yardımcıları	3
1.1.4. İstanbul ve Kadılık Makamı	3
1.1.5. Şer’iyye Sicilleri	3
1.2. Osmanlı Galata’sı	4
1.2.1. Galata Adı.....	4
1.2.2. Galata’nın Kısa Tarihçesi	5
1.2.3. Osmanlı Devleti’nin Ahidname ile Galata Bölgesini Alması	6
1.2.4. Galata’nın Nüfus Grupları	6
2. BÖLÜM: GALATA’DA KENTSEL MEKAN	8
2.1. Galata’nın İç Mahalleleri.....	8
2.1.1. Galata’nın Sokakları	8
2.1.2. 77 Numaralı Şer’iyye Sicilinde İsmi Geçen Galata Mahalleleri	8
2.1.3. Galata’da Ticaret	10
2.2. Galata’nın Dış Mahalleleri ve 17. Yüzyıl İstanbul’u	10
2.2.1. Üsküdar.....	11
2.2.2. Beşiktaş.....	12
2.2.3. Kasımpaşa.....	13
2.2.4. Tophane	14
2.2.5. Pera	15
2.2.6. Hasköy.....	16
2.2.7. Eyüp.....	16

3. BÖLÜM: SOSYAL HAYAT	17
3.1. Köle Olmak	17
3.1.1. Köle Sahibi Olmak	17
3.1.2. İslam’da Köle Olmak.....	17
3.1.3. Kadı Sicillerinde Kölelik	18
3.1.4. Osmanlı Devleti’nde Köle Olmak	18
3.1.5. Osmanlı Devleti’nde Köle Sahibi Olmak	19
3.1.6. Köle Azat Etmek	20
3.1.7. Bir Cariye ile Evlenmek	21
3.1.8. Abd-i Abık.....	22
3.1.9. 77 Numaralı Galata Kadı Sicilindeki Kayıtların Genel Değerlendirmesi	22
3.2. Evlilik ve Boşanma.....	24
3.2.1. İslam’da Evlilik ve Boşanma.....	24
3.2.3. Kadı Sicillerinde Boşanma	25
3.2.4. Talak ile Boşanma	25
3.2.5. Muhalaa ile Boşanma	26
3.2.6. Osmanlı Hukukunda Boşanma	27
3.3. Galata’da Suç ve Ölüm.....	29
3.3.1. İntihar	29
3.3.2. Şab-ı Emred Ölüm ve Yaralanmaları	30
3.3.3. Cinayet.....	31
3.3.4. Yaralama.....	32
4. BÖLÜM: İKTİSADİ HAYAT	38
4.1. Galata’da Mülk Satışı	38
4.1.1. Mülklerin Genel Özellikleri.....	38
4.1.2. Mülk Satış Kayıtları	39
4.1.3. Mülk Satış Kayıtlarına Göre Müslüman ve Gayrimüslim Mahalleler	42
4.2. Borç Kayıtları	45
4.2.1. Borç Kayıtlarına Göre Ürün Fiyatları.....	45
4.2.2. Kefil Olmak	46
4.2.3. Borçlu Ölmek	47
4.2.4. Anlaşmazlıklar.....	47

4.3. Sefine Sahibi Olmak ve İlgili Kayıtlar	51
4.3.1. Helak Olan Sefineler	53
4.3.2. Sefine 'de Anlaşmazlıklar	54
SONUÇ	55
KAYNAKÇA.....	56
EK	59
ÖZ GEÇMİŞ	62

KISALTMALAR

b.	: Bin
bt.	: Bint
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
GŞS	: Galata Şer'iyye Sicili
H.	: Hicri
M.	: Miladi
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 77 Numaralı Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Mahalleler.....	9
Tablo 2: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilindeki Üsküdar Mahalleleri.....	11
Tablo 3: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Beşiktaş Mahalleleri.....	12
Tablo 4: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Kasımpaşa Mahalleleri.....	14
Tablo 5: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Tophane Mahalleleri.....	15
Tablo 6: Esirlerin Getirildikleri Yerler.....	19
Tablo 7: 77 Numaralı Galata Kadı Sicilindeki Kayıtların Genel Değerlendirmesi.....	23
Tablo 8: Esir konularının dağılımı.....	24
Tablo 9: Boşanma Kayıtlarının Türleri.....	27
Tablo 10: Mihr-i Müeccel Miktarları.....	28
Tablo 11: Şab-ı Emred Yaralanmaları.....	30
Tablo 12: Yaralama Kayıtları ve Sulh Ücretleri.....	33
Tablo 13: Hırsızlık ve Gasp Kayıtları.....	36
Tablo 14: Menzil Satış Fiyatları.....	40
Tablo 15: Bağ ve Bahçe Satış Fiyatları.....	41
Tablo 16: Mahallelerde Gayrimüslim ve Müslüman Nüfus.....	44
Tablo 17: Borç Kayıtları.....	51
Tablo 18: Deniz Taşıt Fiyatları.....	52

ÖZET	
Başlık: 77 Numaralı Galata Şer’iyye Siciline Göre Galata’da Ekonomik ve Sosyal Hayat (H.1064-1065 / M. 1654-1655)	
Yazar: Emel SÖNMEZ	
Danışman: Doç. Dr. Kerim İlker BULUNUR	
Kabul Tarihi: 28/06/2024	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 58 (ana kısım) + 3 (ek)
Osmanlı Devleti yüzyıllarca ayakta kalmış ve geniş coğrafyaya yayılmıştır. Bu coğrafya hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz birçok kaynak vardır. Şer’iyye sicilleri sadece merkez hakkında değil, taşranın sıradan insanlarına bakmamız açısından önemlidir. Şer’iyye sicillerinde günlük yaşama dair pek çok husus hakkında bilgi sunmaktadır. İncelenen 77 Numaralı Şer’iyye sicili 1654-1655 yılları arasını kapsamaktadır. Dört ana bölümden oluşan tezin birinci kısmı “Galata Kazası ve Kadılığı” başlığı altında Galata’nın adı ve tarihi anlatılmıştır. İkinci bölüm “Galata’da Kentsel Mekan” başlığında Galata’nın iç ve dış mahallelerinin 17. yüzyıldaki durumu betimlenmiştir. Üçüncü bölüm “Sosyal Hayat” başlığında esirlerin hakları ve azat edilme yöntemleri, boşanma türleri ve Galata’da suç konuları işlenmiştir. Dördüncü bölüm “İktisadi Hayat” başlığında borç, mülk satışı gibi maddi konular değerlendirilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Galata Mahkemesi, Osmanlı Devleti, Şer’iyye Sicilleri, Galata	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Economic and Social Life in Galata According to Galata Sharia Register No. 77 (H.1064-1065 / A.D. 1654-1655)	
Author of Thesis: Emel SÖNMEZ	
Supervisor: Assoc. Prof. Kerim İlker BULUNUR	
Accepted Date: 28/06/2024	Number of Pages: vii (pre text) + 58 (main body) + 3 (add)
The Ottoman Empire survived for centuries and spread over a wide geography. There are many sources from which we can get information about this geography. Sharia registries are important not only for looking at the center but also for the ordinary people of the countryside. Sharia records provide information about many issues related to daily life. The Sharia registry No. 77 examined covers the years 1654-1655. The first part of the thesis, which consists of four main chapters, explains the name and history of Galata under the title “Galata District and Judgeship”. In the second chapter, under the title “Urban Space in Galata”, the situation of the inner and outer neighborhoods of Galata in the 17th century is described. In the third part, under the title “Social Life”, the rights of slaves and their emancipation methods, types of divorce and crime issues in Galata are discussed. In the fourth chapter, under the title “Economic Life”, material issues such as debt and property sales are evaluated.	
Keywords: Galata Court, Ottoman State, Sharia Registries, Galata	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Günümüz İstanbul sınırları Osmanlı Devleti’nde İstanbul ve Bilad-ı selase olmak üzere 4 bölgeye ayrılmaktaydı. Galata kazası bu kadılıklardan bir tanesiydi. Tezimizin temel kaynağını oluşturan defter 77 Numaralı Galata Şer’iyye sicilidir. Tezimizde 77 Numaralı Şer’iyye sicilinin transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Osmanlı Devleti’nde İstanbul ve Bilad-ı selase (Üsküdar, Eyüp, Galata) bölgelerine ait 10.000 civarında şer’iyye sicili bulunmaktadır. Bu defterlerden biri olan 77 Numaralı Galata şer’iyye sicilinin daha önceden transkripsiyonu yapılmamıştır. Günümüz Türkçesine aktardığımız bu defter dönemin aydınlatılması hususunda önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Transkripsiyonu yapılan sicildeki kayıtlar, konularına göre tasnif edilmiş ve ana başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan başlıklar Galata kazası ve kadılığı, Galata’da kentsel mekân, sosyal ve iktisadi hayat olmak üzere dört ana bölüme ayrılmıştır. Kayıtlar, ana başlıklar altında konularına göre ara başlıklar altında değerlendirilmiştir. Aynı konuda birden fazla veri olduğunda tablollaştırılmış ve mukayese edilmiştir. Her konu, kendi bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Amacı

77 Numaralı Şer’iyye sicilinin transkripsiyon ve değerlendirilmesinin amacı defterdeki kayıtlar vasıtasıyla dönemin toplumsal, sosyal ve iktisadi hayatının aydınlatılmasıdır. Bu konu üzerinde çalışacak olan araştırmacılar için yararlanılabilecek kaynaklardandır.

1. BÖLÜM: GALATA KADILIĞI VE KAZASI

1.1. Osmanlı Devleti'nde Kadılık Makamı

1.1.1. Kadı

Arapça menşeli bir sözcük olan kadı, toplum içinde meydana gelen sorunları davalarda şer'i hükümlerle yürüten, sonuca bağlayan ve gerektiğinde bir üst makama nakleden kişidir.¹ Osmanlı Devleti'nde kadılık, oldukça önemli ve geniş sorumlulukları olan bir makamdır.

Kadılar görevli oldukları bölgedeki halkı temsil etmekle birlikte merkez ile taşra arasında köprü görevi görürdü.² Taşrada padişahın gölgesi niteliğindeydiler. Sorumluluk alanları oldukça genişti. Toplum içinde ortaya çıkan sorunların çözülmesinde ilk akla gelen isim kadıydı. Sorun çözülebilir nitelikteyse dava görülürdü ve neticeye ulaştırılırdı. Ancak çözülemeyen sorunlar ve halkın kadının bildirmesini istediği şikâyet ve talepleri merkeze iletirlerdi.³ İlmiye sınıfından olan kadılar doğrudan padişah ve divana karşı sorumluydu.⁴ Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde kadıların atama ve tayininden sorumlu olan makam kazaskerlikti. Bir süre sonra bu atama usulü değişmiş olup, şeyhülislamın teklifi ve padişahın atamasıyla yürütülen bir sürece evrilmiştir.⁵

Kadının görev süresi çeşitli faktörler nedeniyle uzayıp, kısalabiliyordu. Sancaklarda görev yapan kadıların görev süresi yaklaşık on iki ay, kazalarda ise yirmi aydı.⁶

1.1.2. Kadının Görevleri

Osmanlı Devleti'nde kadının sorumlu olduğu birden fazla alan vardı. Bunlar; mali, beledi, mülki, idari ve askeri olmak üzere temel kurumlar içerisinde çeşitleniyordu.

Avarızhanelerin kaydını yapmak, bazı vergilerin toplanması, mukataa beratlarının sicillere kaydedilmesi, ordu için gerekli olan ihtiyaçların temini ve ordu için toplanan verginin teslimini yapmak kadının görevlerindendi.⁷

¹ Fahreddin Atar, "Kadı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.24, İstanbul, s.66.

² İlber Ortaylı, "Galata", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, s.70.

³ Ortaylı, Galata, s.72.

⁴ Şeniz Anbarlı Bozatay, Konur Alp Demir, "Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık", *Mehmet Akif Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 10, 2014, sf. 76.

⁵ Bozatay, Demir, "Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık", s. 81.

⁶ Bozatay, Demir, s. 82.

⁷ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınlar, 1994, s. 41.

Beledi olarak görevli olduğu yerleşimde alt yapı hizmetlerinin takibini yapmakla yükümlüydü. Kadının idari anlamda da birçok görevi vardı. Bunlar; lonca ve vakıfların denetimi, pazar alanlarının kontrolü, savaş zamanında devlet talepte bulunursa asker yazmak, çeşitli noterlik işlemleri yapmaktı.⁸

Osmanlı Devleti'nin özellikle dikkat ettiği husus, halkın günlük ihtiyaçlarının karşılanması ve tebaanın yeterli besini bulabilmesiydi. Kadının görevlerinden biri de bulunduğu bölgenin iâşesini ve bu iâşenin karşılanmasında ortaya çıkacak aksaklıkları engellemektir.⁹

1.1.3. Kadının Yardımcıları

Kadı bu sorumlulukları yerine getirirken bir dizi yardımcısı vardı. İmar işlerinde kadının yardımcısı mimarbaşıydı.¹⁰ Sorumlu olduğu yerleşimde subaşı, kadıya güvenliği sağlama hususunda yardım ediyordu. Kadının işlerini kolaylaştırmak amacıyla naip ve muhtesipler de bulunmaktaydı.¹¹

1.1.4. İstanbul ve Kadılık Makamı

Günümüz İstanbul sınırları dört kadılığa ayrılmaktaydı. Bu dört kadılık İstanbul ve Bilad-ı selase olarak adlandırılmaktaydı. Bilad-ı selase olarak adlandırılan bölge; Üsküdar, Eyüp ve Galata'yı kapsamaktaydı. Bu bölgeler kendi içinde naipliklere ayrılmıştı.¹² Galata kadılığının sınırları, Boğaziçi'nin Kırkkilise bölgesi ile Kapıdağ yarımadasını arasında uzayan bir alanı kapsamaktaydı.¹³ 16.yüzyıldan itibaren Galata, mevleviyet kadılıklarından biriydi.¹⁴

1.1.5. Şer'iyye Sicilleri

Tezimizin temel kaynağını oluşturan belgeler şer'iyye sicilleridir. Bu sicillerin kaydının tutulması, kadının sorumlu olduğu alanların başında gelmekteydi. Şer'iyye sicilleri birden fazla kayıt türü içermektedir. Bu kayıtların bir kısmı mahkeme tutanakları bir kısmı ise

⁸ Bozatay, Demir, 'Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık', s. 78.

⁹ Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, s.42.

¹⁰ Ortaylı, s.43.

¹¹ Ortaylı, "Galata", s.69.

¹² Mehmet Akif Aydın, 'İstanbul'da Hukuk', **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, Cilt 2, 2015, s. 456.

¹³ Aydın, s.458.

¹⁴ Kerim İlker Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2014 s.195.

merkezden gelen belgelerden oluşmaktadır. Bu belgelerin içinde ilam, hüccet, tereke, ferman, emir, tezkere, buyruldu yer almaktadır. Bunun yanı sıra sicillerde kadının aldığı çeşitli notlarda bulunabilir.¹⁵

1.2. Osmanlı Galata'sı

1.2.1. Galata Adı

Bugün Galata olarak adlandırdığımız bölge Sykai, Iustinianai, Pera gibi çeşitli adlarla belgelere kaydedilmiştir. Bölgenin ilk olarak Sykai adıyla belgelerde anıldığını görmekteyiz. Sykai Antik çağda incirlik, incir ağacı anlamına gelmekteydi.¹⁶ Sykai olarak zikredilen yer Bizans döneminde on üçüncü bölge olarak bilinmekteydi.

Galata, Bizans imparatoru Iustinianus döneminde imparatorun bölgeye yaptırdığı imar faaliyetleri nedeniyle kısa bir süre Iustinianai adıyla anılmıştır. Ancak bu ismin kullanılması imparatorun yaşadığı dönemle sınırlı kalmıştır.¹⁷

Geç dönem Bizans İmparatorluğu'nda bu bölge, karşı anlamına gelen Pera adıyla anılmıştır.¹⁸ Petrus Gyllius eserinde bu durumu, Yunanlıların Galatai olarak adlandırdığı Galyalıların komutanı Gallialı Brennus'un surlarla çevrili Konstantinapolis tarafından karşıya geçmesini neden gösterilerek bu bölgenin Pera olarak adlandırıldığını aktarmıştır.¹⁹ Buraya kadar bölgenin sınırları ve adları değişse dahi bahsedilen isimler ile çoğunlukla aynı yer işaret edilmiştir.

Galata kelimesinin menşei üzerinde ortak görüşe hala varılamamıştır. Kelimenin kökeni hususunda çeşitli tezler vardır. Bu tezlerden ilki, bölgede ahırların fazlalığından kaynaklı süt anlamına gelen galaktus'tan türeyebileceğidir. İkinci tez ise bölgedeki dik yokuşların fazla olmasına bağlı olarak merdivenli yol anlamında olan calata'dan gelebileceğidir.²⁰

¹⁵ Yunus Uğur, 'İstanbul' TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 39, 2010, s. 9.

¹⁶ Ayşe Yetişkin Kubilay, 'Batı Kaynaklı Haritalardaki İstanbul', **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, Cilt 1, 2015, s. 524.

¹⁷ Petrus Gyllius, **İstanbul'un Tarihi Eserleri**, Erendiz Özbayoğlu(çev.), İstanbul: Eren Yayınları, 1997, s.192.

¹⁸ Ortaylı, "Galata", s. 303.

¹⁹ Gyllius, **İstanbul'un Tarihi Eserleri**, s. 195.

²⁰ Ortaylı, "Galata", s. 303.

1.2.2. Galata'nın Kısa Tarihçesi

17. yüzyılı kendi bağlamında anlamlandırabilmek için bölgenin kısa tarihine bakmanın mühim olduğu kanısındayız. Bölge halkının sosyal ve ekonomik faaliyetlerini anlayabilmek için çok detaylı olmayacak şekilde Galata'nın tarihini bilmek önemlidir.

Galata'nın tarihsel sürecine baktığımızda antik döneme uzanan bir kronoloji karşımıza çıkmaktadır. Doğu Roma imparatorları I.Constantinus, II. Justinianus, I.Tiberius gibi bölgede çeşitli imar faaliyetleri gerçekleştirmiştir.²¹

Cenevizlilerin bölgeye gelmesi, Galata tarihinin en mühim olaylarından biridir. 13. yüzyılda imparator Mihael Cenevizlileri Galata bölgesine yerleştirdi. Burada ortaya çıkabilecek huzursuzluklara karşı bir dizi önlem aldı.²²

14. yüzyılın başlarında II.Andronikos Anadolu'daki Türk tehdidinden endişe duyup Katalonlardan yardım istedi. Katalon ve Bizanslıların arasındaki bu yardımlaşma Galata'da yaşayan Cenevizlileri olumsuz etkiledi. Kısa bir süre bölge, Katalon yağmasına maruz kaldı. Katalon saldırılarını defeden Cenevizliler için yeni tehlike kapıdaydı; Venedikliler.²³ Çıkarlarını korumak için Venedikliler ile de mücadele eden Galatalı Cenevizliler bölgede kendi hareket alanını kısıtlayacak her durumu defetmeye çalışıyordu.

Cenevizliler Galata'da daha geniş alana yayılma gayesiyle sürekli surları genişletiyordu.²⁴ Yaptıkları surlarla sınırlarını genişletirken aynı yıl Galata kulesi de inşa edildi.

1348 yılında Cenevizliler ve Bizans arasında bir dizi nedene bağlı gerilim yükseldi ve savaş çıktı. 1349 yılında Bizans'ın yenilgisiyle neticelenen bu savaşta Galatalılar, talep ettikleri toprakları elde ettiler.²⁵

14. yüzyılın ikinci çeyreğinde Osmanlıların bölgedeki hakimiyetlerini tesis etmeleri Venediklilerin göz ardı edemeyeceği bir durum haline geldi. 1352 yılında Osmanlı-Ceneviz arasında etkileşim başladı. Cenevizliler son yıllarda Bizans ile iyice gerginleşen ortamda, Osmanlılar ile iyi ilişkiler kurmaya dayalı bir politika benimsedi. 1352 yılında

²¹Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.23.

²²Bulunur, s.28.

²³Bulunur, s.31.

²⁴Gyllius, **İstanbul'un Tarihi Eserleri**, s.192.

²⁵Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.34.

Cenevizliler ile Orhan Gazi arasında anlaşma yapıldı.²⁶ I.Murat döneminde bu iyi ilişkiler korundu. I.Bayezid'in İstanbul'u kuşatmasıyla, Osmanlı ile Venedik ilişkileri bozuldu.²⁷

1.2.3. Osmanlı Devleti'nin Ahidname ile Galata Bölgesini Alması

1453 yılında İstanbul'u alınmasından kısa bir süre sonra II.Mehmet Galata'yı bir ahidname ile teslim aldı.²⁸ Bu ahidname ile Galata halkının can, mal, ibadet ve ticaret hakları korunmuştur.²⁹

II.Mehmet Galata'yı teslim aldıktan sonra bölgede Cebe Ali Bey ve Tursun beye tahrir yaptırmıştı.³⁰ Bu tahrir neticesinde Galata'da 23 mahallede 864 hane kaydedilmiş olup nispi olarak 4320 kişinin ikamet ettiği saptanmıştır.³¹ 1477 yılında yapılan tahrirde ise 260 adet dükkân olduğu kayıt altına alınmıştır.³²

II.Mehmet'in Galata'yı aldığı sırada Cenevizlilerin bölgede yoğunlaştığını aktarmıştık. Bölgede ticari faaliyetlerin durmasını istemeyen II.Mehmet, Cenevizlilere ticaret serbestliği tanımıştır. Bu imtiyazla 15. yüzyıl sonlarına doğru Galata'da ticari faaliyetleri arttırmıştı.³³ Floransalılar da Galata'da ticaret yapmaya başlamıştı. 1453-1520 yılları arasında Galata'da Floransalı ticaret evleri açıldı. Daha sonra Floransalıların yerini Venedikliler aldı.³⁴ 16. yüzyılın sonlarına doğru Fransa ve İngiltere 17. yüzyılın başında da Hollanda imtiyaz kazandı.³⁵

1.2.4. Galata'nın Nüfus Grupları

Galata'da Osmanlı Devleti'nin varlığından önce Frenk nüfusunun yoğun olduğu aşikardı. Fetihten sonra bu Frenk nüfusu azalsa dahi yok olmadı.³⁶ Osmanlı Devleti'nin bölgeyi

²⁶ Bulunur, s.37.

²⁷ Bulunur, s.40.

²⁸ Halil İnalcık, **İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihten Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası**, Bilad-i Selase : Galata, Eyüp, Üsküdar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, s.279.

²⁹ Kerim İlker Bulunur, "II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnamesi ve Buna Yapılan Eklmeler Hakkında Yeni Bilgiler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı 50, 2009, s.67.

³⁰ Mehmet Öz, 'İstanbul Nüfusu: Fetihten XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar' **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, 2015, sf. 469.

³¹ Öz, s. 470.

³² Öz, s. 475.

³³ Coşkun Çakır, Yakup Akkuş, ' Osmanlı İstanbul'unda Ticaret' , **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarih**, sf. 157.

³⁴ İnalcık, **İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihten Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası**, s. 282.

³⁵ Çakır, Akkuş, ' Osmanlı İstanbul'unda Ticaret', sf. 158.

³⁶ Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.151.

almasından önce tespit edilen bir diğerk nüfus grubu ise Ermenilerdi.³⁷ Belgelerde Rum nüfusun varlığı tespit edilirken, Yahudi cemaatin bölgede varlığı epey uzak tarihlere dayanmaktadır. ³⁸

Galata ilk alındığında Türk ve Müslüman nüfus neredeyse yok denecek kadar azdı.16. yüzyılın başında Türk ve Müslüman nüfusun arttığı kaydedilmiştir. Galata’da Müslüman olup Türk olmayan gruplarda yok değildi. Endülüslü Araplar, Mısır ve Suriye’den gelenler de bölgeye yerleşmişti.³⁹

³⁷ Bulunur, s.157.

³⁸ Bulunur, s.159.

³⁹ Robert Mantran, **17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi I**, Mehmet Ali Kılıçbay(çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990, s. 72.

2. BÖLÜM: GALATA'DA KENTSEL MEKAN

2.1.Galata'nın İç Mahalleleri

2.1.1. Galata'nın Sokakları

Galata'nın dik yokuşları ve bu dik yokuşlara konumlanan dar sokakları vardır. Bu sokaklarda evler bitişik ve sıkışmıştır. İncelediğimiz sicil içerisinde Galata'nın iç mahallesindeki mülklerin bahçesi dış mahallelerin mülklerine nazaran daha azdır.

Evlerin birbirine yakın olması çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirirdi. Bunun en büyük dezavantajı herhangi bir evde yangın çıktığında hızla bölgeye yayılmasıydı. 17. yüzyılın 2. yarısında Galata'da çıkan yangınlar bu nedenle geniş bölgeye yayılmıştır.⁴⁰

Galata'da evler, dükkanlar ve çarşılar çoğunluktadır. 17. yüzyılda yaklaşık 3080 dükkan, 8 çarşı, 1 yağ pazarı, 1 balıkthane ve 1 bedesten vardır.⁴¹ Buradaki dükkân sahipleri çoğunlukla gayrimüslimdir. Bazı esnaf grupları gayrimüslim ve Müslüman tebaadan oluşurken istisnalarda vardır. İncelediğimiz sicilde meyhaneci taifesiyle ilgili tutulan 18 kayıttın tamamı gayrimüslim tebaa ile ilgilidir.

Galata'da her inancın kendi ibadetini gerçekleştirebilmesi için ibadethaneleri vardı. Yerleşimler genellikle ibadethane çevresinde gelişirdi. Müslüman tebaa caminin etrafında ikamet ederdi. Müslüman ile gayrimüslimler genellikle aynı mahallede oturmazdı. Ancak bu keskin çizgilerle kabul edilmiş bir durum değildi ve aynı mahallede oturan farklı inanca sahip insanlar vardı.⁴²

2.1.2. 77 Numaralı Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Galata Mahalleleri

77 Numaralı şer'iyye sicilinde Galata'da ismi geçen 29 mahalle tespit edilmiştir. Bu mahallelerden Cami-i Kebir Mahallesi, Sultan Bayezid Mahallesi, Şehsuvar Mahallesi, A'ma Mahallesi, Okçu Musa Mahallesi ve Bereketzade Mahallesi sicilde en fazla adı geçen Mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır. İsmi daha az geçen mahalleler; Ebu'l Fazıl Mahallesi, Karabaş Mahallesi, Hüsam Bey Mahallesi ve Hoca Ali Mahallesidir.

⁴⁰ Mantran, s.70.

⁴¹Mantran, s.73.

⁴² Mantran, s.73.

<u>Galata - Kalkancıbaşı Mahallesi</u>
Galata- Hoca Ali Mahallesi
Galata- Hüseyin Ağa Mahallesi
Galata- Çatma Mescid Mahallesi
Galata- Cami-i Kebir Mahallesi
Galata – Sultan Bayezid Mahallesi
Galata – Santa Marka Mahallesi
Galata- Kalafatçıbaşı Mahallesi
Galata- Sofinos Mahallesi
Galata- Kuloğlu Mahallesi
Galata- Elhac Memi Mahallesi
Galata- Şehsuvar Mahallesi
Galata – Mustafa Paşa Mahallesi
Galata- Lonca Mahallesi
Galata – Alaca Mescid Mahallesi
Galata – A'ma Mahallesi
Galata- Cihangir Mahallesi
Galata- Yüncüzade Mahallesi
Galata- Tomtom Mahallesi
Galata- Bereketzade Mahallesi
Galata- Manastır Mahallesi
Galata- Ebu'l Fazıl Mahallesi
Galata - Okçu Musa Mahallesi
Galata- Yolcuoğlu Mahallesi
Galata- Karabaş Mahallesi
Galata- Hüsam Bey Mahallesi
Galata- Sarı Lütü Mahallesi
Galata- Emekyemez Mahallesi
Galata- Saray Mahallesi

Tablo 1: 77 Numaralı Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Mahalleler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.3. Galata’da Ticaret

Galata’ya yerleşen Cenevizliler bu bölgenin ticari anlamda gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti, burayı kendi topraklarına kattıktan sonra da ticari faaliyetler durmamıştır. Bölgenin ticari anlamda gelişmesinin en önemli nedenlerinden biri Galata kıyılarında suyun oldukça derin olmasıydı. Bu derinlik büyük teknelerin limanlara yanaşabilmesini mümkün kılıyordu.⁴³

Galata’da en sık kullanılan iskeleler Azap Kapı- Kurşunlu Mahzen arasında olanlardı. İskeleler kullanım alanlarına göre çeşitleniyordu. Azap Kapı gemilerin bakımının yapıldığı bir iskele olarak kullanılırken, Yağ kapanı iskelesi yağların indirilip, tartılma işlemlerinin yapılması ile biliniyordu.⁴⁴ Karaköy ve Kurşunlu Mahzen de büyük gemilerin yanaştığı önemli iskelelerdendi.⁴⁵

Gelen gemiler genellikle Azapkapı-Tophane arasına demirlerdi. Burası dükkanların, antrepoların ve çeşitli vergi bürolarının bulunduğu yerdı.⁴⁶ Galata’nın önemli bir yönü ise antrepo olma özelliğidir. Zeytinyağı, şarap gibi ürünlerin antrepoları vardır.⁴⁷

Bölgenin en önemli ticaret merkezi Loncadan sonra Karaköydü.⁴⁸ Ayrıca Arap Camii yakınlarında bulunan Arap Çarşısında da ticari faaliyetlerin varlığı söz konusuydu.⁴⁹ Arap Çarşısının yanı sıra bölgede Kürkçüler, Simidciler ve Yayıncılar gibi çarşılar bulunmaktaydı.⁵⁰ Gayrimüslimler genellikle ticarete aktifti. Türkler ise temel gıdaların ticaretini yapıyordu.⁵¹

2.2. Galata’nın Dış Mahalleleri ve 17. Yüzyıl İstanbul’u

17. yüzyılda Galata bölgesini anlayabilmek perspektifi genişletip diğer semtlere bakmak gerektiği kanısındayız.

⁴³ Mantran, s.86.

⁴⁴Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.84.

⁴⁵ Bulunur, s.85.

⁴⁶ Mantran, **17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi** s. 90.

⁴⁷ İnalçık, **İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihten Sonra İstanbul’un Yeniden İnşası**, s.281.

⁴⁸ Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.99.

⁴⁹ Bulunur, s.105.

⁵⁰ Bulunur, s.107.

⁵¹İnalçık, **İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihten Sonra İstanbul’un Yeniden İnşası**, s. 405.

2.2.1. Üsküdar

Bizans döneminde Üsküdar çok fazla önem arz eden bir yer değildir.⁵² 15. Yüzyılın başlarında Çelebi Mehmed Anadolu yakasını aldıktan sonra 1424 yılında Bizans ile yapılan anlaşmaya göre Üsküdar ve çevresi Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.

1530 yılında tutulan bir defterde Üsküdar bölgesinde 8 mahalle tespit edilmiştir. 1561 yılı kayıtlarında 19 mahalle ve 6 köy kaydedilmiştir. 17. yüzyılın başlarında 18 mahalle, 7 köy ve 1 zaviye olmak üzere 26 yerleşim yeri olduğu tespit edilmiştir.⁵³

Evliya Çelebi'nin aktarımına göre bölgede, 9000 ev, 70 Müslüman, 11 Rum- Ermeni , 1 Yahudi mahallesi vardır.⁵⁴ Üsküdar bölgesinin büyük çoğunluğu Müslüman Türklerden oluşuyordu. Genellikle gayrimüslim nüfus Çengelköy ve İstavroz-Kuzguncuk'ta ikamet etmekteydi.⁵⁵

Üsküdar, Ermeni ve İranlı tacirler için önemli bir güzergahtır. Bölgede çeşitli hanlar ve kervansaraylar vardı.⁵⁶

Üsküdar	Viran Köy	Karye
Üsküdar	Karatay	Karye
Üsküdar	Şeyhli	Karye
Üsküdar	Küçük Maltepe	Karye
Üsküdar	Hace Hatun	Mahalle

Tablo 2: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Mahalleler

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

İncelediğimiz sicilde ismini tespit edebildiğimiz 4 köy ve 1 mahalle vardır. Karatay ve Küçük Maltepe karyeleri bağ ve bostan satışlarında zikredilmiştir. Karatay köyünde Konstantin'den 3600 akçe karşılığında 1 kıt'a bağlı Mustafa almıştır. Mustafa'nın aldığı bağın yanında Dimitri, Kali ve Sarye'nin bağları vardır. Burada gayrimüslim nüfus vardır. Hace Hatun mahallesinde ise ilgili kayıtlarda zikredilenler müslümandır.

⁵²M. Hanefi Bostan, "Üsküdar", TDV İslam Ansiklopedisi , C.42, İstanbul, 2012, s.364.

⁵³ Bostan, s.365.

⁵⁴ Bostan, s.366.

⁵⁵ Bostan, s.366.

⁵⁶Mantran, 17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi, s.79.

2.2.2. Beşiktaş

Beşiktaş, hanedan üyelerinin yazlık saraylarının bulunduğu bir bölgedir. Kaptan-ı derya ve ilmiye sınıfından kişilerin konakladığı bir alandı. ⁵⁷ Fındıklıdan Beşiktaş'a kadar boş araziler vardır. ⁵⁸ Beşiktaş'ta da bağ ve bahçeler çoğunlukta idi.

II. Mehmed sonlarına doğru iki mahalle vardı. I. Süleyman döneminden sonra ilmiye sınıfından kimseler buraya yerleşmişti. ⁵⁹ Beşiktaş 1580 yılında Galata kadılığına bağlanmıştır.

Barbaros Hayreddin Paşa Beşiktaş'ta ikamet etmiştir. Yabancı seyahatnamelerinde, Osmanlı donanmasının Hayreddin Paşa'nın türbesini ziyaret ettikten sonra denize açıldığı kaydedilmiştir. ⁶⁰

Sinan Paşa mahallesinin adı Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'dan, Sultan Süleyman mahallesinin adı I. Süleyman'dan gelmektedir. ⁶¹

Beşiktaş	Kuru Çeşme	Karye
Beşiktaş	Arnavud Köyü	Karye
Beşiktaş	Ayazma	Mahalle
Beşiktaş	Ortaköy	Karye
Beşiktaş	Sinan Paşa	Mahalle
Beşiktaş	Sultan Süleyman	Mahalle
Beşiktaş	Maçuka	Karye

Tablo 3: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Beşiktaş Mahalleleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Kuru Çeşme'de Yahudi ve gayrimüslim tebaa çoğunlukta idi. Arnavud köyde genellikle gayrimüslim tebaa sakindir. Ayazma mahallesinde geçen iki kayıttan ikisinde gayrimüslimler ile ilgilidir. Ancak Arnavud köy ve Ortaköy gibi yeterli kayıt olmadığı için belirsizdir. Ortaköy'de gayrimüslim tebaa çoğunlukta idi. Özellikle Yahudi halk öne çıkmaktadır. Sultan Süleyman ve Sinan Paşa mahallelerinde Müslüman halkın çoğunlukta olduğunu tespit ediyoruz.

⁵⁷ Aynur Emer, **Beşiktaş mahkeme kayıtlarında gayrimüslimler (XVI. yüzyılın ikinci yarısı)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s.17.

⁵⁸ Mantran, **17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi**, s. 79.

⁵⁹ Emer, **Beşiktaş mahkeme kayıtlarında gayrimüslimler (XVI. yüzyılın ikinci yarısı)** s. 22.

⁶⁰ Emer, s.23.

⁶¹ Emer, s.32.

2.2.3. Kasımpaşa

Bizans döneminde Pegai olarak bilinen Kasımpaşa'da II. Mehmed tersane, mescit ve divanhane yaptırmıştır.⁶² I.Süleyman döneminde bu tersaneye ambar ve mahzenler eklenmiştir.

16. yüzyılda I. Süleyman Piyale Paşa, Ferhad Paşa, Kasım Paşa ve Ayos Paşa'yı bu bölgede imar faaliyetleri gerçekleştirmesi için görevlendirmiştir.⁶³ Kasımpaşa'da birçok cami, tekke vardır.⁶⁴ Kasımpaşa'da bostan ve bahçeler çoğunluktadır.

Evliya Çelebi, Kasımpaşa'da 10 Rum, 1 Ermeni mahallesi olduğunu; nüfusun çoğunluğunun Müslümanlardan oluştuğunu ifade eder. Ayrıca bir Ermeni mahallesinin var olduğunu aktarmıştır.⁶⁵

Ziba ve Hacıhüsrev mahallelerinde çingeler yaşamaktaydı.⁶⁶ Kasımpaşa'da yaşayan çingeneler demircilik mesleğinde başarılı olduğu için tersanelerde çalışmaktaydı.⁶⁷

⁶² Merve Aslı Kara Yüksel, 'İstanbul'da 19. Yüzyıl Kentsel Dönüşümler: Kasımpaşa Örneği', *İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, 2021, s.40.

⁶³ Yüksel, s.41.

⁶⁴Yüksel, s.42.

⁶⁵ Yüksel, s.45.

⁶⁶ Yüksel, s.46.

⁶⁷ İsmail Altınöz, 'İstanbul Çingeneleri', *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt 4, 2015, s. 80.

Kasımpaşa	Sirkeci Başı	Mahalle
Kasımpaşa	El hac Ferhad	Mahalle
Kasımpaşa	El hac Şaban	Mahalle
Kasımpaşa	Tahta Gazi	Mahalle
Kasımpaşa	Küçük Piyale Paşa	Mahalle
Kasımpaşa	Sirkeci	Mahalle
Kasımpaşa	Sirkeci Muslihuddin	Mahalle
Kasımpaşa	Çavuş Mehmet Efendi	Mahalle
Kasımpaşa	Emir Hasan Efendi	Mahalle
Kasımpaşa	Kurd Reis	Mahalle
Kasımpaşa	Seferikoz	Mahalle
Kasımpaşa	Sururi Efendi	Mahalle
Kasımpaşa	Yel Değirmeni	Mahalle
Kasımpaşa	Emir Hasan Efendi	Mahalle
Kasımpaşa	El hac Hasan	Mahalle
Kasımpaşa	Tahta Minare	Mahalle
Kasımpaşa	Yahya Kethüda	Mahalle
Kasımpaşa	Hacı Hasan	Mahalle

Tablo 4: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Kasımpaşa Mahalleleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Kasımpaşa'nın diğer bölgelerden en önemli farkı gayrimüslim tebaanın çok az olmasıdır. Mahallelerin hepsinde müslüman nüfus ağırlıktadır.

2.2.4. Tophane

Galata ve Fındıklı arasında yer alan Tophane'nin kır, bahçe ve ormanlık alanlarının fazla olduğu ifade edilmiştir. II. Mehmed Tophane-i Amire'yi yaptırdıktan sonra bölgenin gelişimi hız kazanmıştır.⁶⁸

⁶⁸ Eda Daştan, **Tophane 2 Numaralı Şeriye Sicili Defteri H. 966-967 / 1558-1560: İnceleme-metin**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014, s.7.

17. yüzyılda Tophane; Rum, Gürcü, Abazaların çoğunlukla ikamet ettiği bir yerleşim yeri idi. Tophane'nin çok yakınında bulunan Fındıklı'da da Yahudi, Rum ve Ermeniler bulunuyordu.⁶⁹

Tophane	Kazgancıbaşı	Mahalle
Tophane	Süheyl Bey	Mahalle
Tophane	Çukur Cuma	Mahalle
Tophane	Hüseyin Ağa	Mahalle
Tophane	Saka Başı	Mahalle
Tophane	Etmekçi Başı	Mahalle
Tophane	Cami-i Kebir	Mahalle
Tophane	Tom Tom	Mahalle
Tophane	Cihangir	Mahalle
Tophane	Yahya Çelebi	Mahalle
Tophane	Avni Efendi	Mahalle
Tophane	Firuz Ağa	Mahalle
Tophane	Selime Hatun	Mahalle
Tophane	Sefer Kethüda	Mahalle
Tophane	Mustafa Ağa	Mahalle
Tophane	Perizat Hatun	Mahalle

Tablo 5: 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinde İsmi Geçen Tophane Mahalleleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

2.2.5. Pera

Vigne di Pera yani karşıyaka bağları olarak bilinen bölge, yüksekte bulunduğu için serin bir yerdir. Bu nedenle yaz aylarında tercih edilirdi. Yerleşim sıklığı çok fazla olmadığı için salgın hastalıklardan kaçınmak için önemli bir yerdi. Güvenlik hususunda denetimden biraz daha uzak bir alandı.⁷⁰

17. yüzyıl Galata'sının sınırlarını çizerken Pera en önemli dış mahalleydi. Pera her zaman Galata'nın bir uzantısı olarak nitelendirilmiştir. Pera daha çok meyve bahçeleri ve

⁶⁹Mantran, 17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi, s. 77.

⁷⁰Nilgün Kiper, 'Osmanlı İstanbul'unda Kentsel Mekanın Değişim Süreci', Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarih, C. I, 2015, s.438.

bağlarıyla bilinen bir yerdi zamanla yerleşim alanı olarak şekillenmeye başlamıştı. Pera'ya çıkmak için bir yokuş tırmanmak gerektiğinden, ticari faaliyetler çoğunlukla Galata'da yapılırdı.

Pera daha çok tacirlerin ve elçilerin konakladıkları bir yerdi. 16. Yüzyılın başlarında bazı elçiler Galata'da bazıları ise Pera olarak bilinen yerleşimde ikamet ediyordu. 16.yüzyılın sonlarına doğru Galata'da sur içinden çıkarak Pera bölgesine yerleştiler.⁷¹Galata Pera'ya nazaran daha hareketli bir bölgeydi.⁷²

2.2.6. Hasköy

Bizans döneminde Hasköy bölgesinde Karai Musevilerinin ikamet ettiği bilinmektedir. Hasköy bölgesi İstanbul'un bilinen en eski Musevi yerleşim yerlerinden birisidir.⁷³ 1492 yılında İspanya ve Portekiz'den kovulan Seferad Yahudilerinin bir kısmı II.Bayezid tarafından Hasköy'e yerleştirilmiştir.⁷⁴

En önemli yapılarından biri Tersane sarayı ve içinde bulunan Aynalıkavak kasrıydı. Burada geniş araziler olduğu için limon ve turunç yetiştiriciliği yapılırdı.⁷⁵

Evliya Çelebi'nin aktarımına göre 17. Yüzyılda Hasköy'de 3000 civarında ev ve 600 dükkan vardır.⁷⁶

2.2.7. Eyüp

Bizans döneminde aynı Üsküdar'da olduğu gibi Eyüp bölgeside çok önemli bir yer değildi. İsmi Hz. Muhammed'in sancaktarı olan Ebu Eyyub el Ensari'den almıştır.⁷⁷ II. Mehmed İstanbul'u aldıktan sonra Bursa'dan getirttiği halkı buraya yerleştirmiştir.⁷⁸ Evliya Çelebiye göre Eyüp kadılığına 26 nahiye ve 700 köy bağlıydı. 9800 bina ve 1085 dükkan olduğunu belirtir.⁷⁹

⁷¹ Bulunur, **Osmanlı Galatası (1453-1600)**, s.173.

⁷² Emrah Safa Gürkan, ' Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeni Çağ İstanbul'u' **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, s. 386.

⁷³ Süleyman Faruk Göncüoğlu,"Hasköy", **TDV İslam Ansiklopedisi** , C.16, İstanbul, s.388.

⁷⁴ Göncüoğlu, s.389.

⁷⁵ Göncüoğlu, s.389.

⁷⁶ Göncüoğlu, s.389.

⁷⁷ Tülay Artan, "Eyüp", **TDV İslam Ansiklopedisi** , C.12, İstanbul, 1995, s.1.

⁷⁸ Artan, s.2.

⁷⁹ Artan, s.2.

3. BÖLÜM: SOSYAL HAYAT

3.1. Köle Olmak

3.1.1. Köle Sahibi Olmak

Köle sahibi olmak, tarihini yüzyıllarca öteye götürebileceğimiz bir durumdur. Bugün her ne kadar bize yabancı bir kavram olsa da bundan 200 yıl öncesi oldukça sıradan bir durumdu. Neredeyse her devlet, kendi içinde bazı işlerini yaptırmak üzere köle sahibi oluyordu. Dönemlerin gereksinimlerini karşılamak açısından bu durum gayet anlaşılabilirdi. Makineleşmenin olmadığı dönemlerde özellikle Sanayi Devrimi öncesinde her iş ekseriyetle bilek gücüyle yapılırdı. Günlük işlerin halledilmesi, ticaretin yapılabilmesi, tarımda işlerliğin aksamaması için bu kölelere ihtiyaç duyulurdu.

Bu kimselerin esir edilme süreci, hayatı ve insani hakları toplumdan topluma değişiklik gösterebiliyordu. Bazen hukuk çerçevesinde kurallar koyuluyor, bazen ise köle sahibinin inisiyatifine bırakılıyordu. Osmanlı Devleti'nde kölelik kavramını anlayabilmek için İslam dininin kölelere karşı tutumunu incelemek gereklidir.

3.1.2. İslam'da Köle Olmak

İslamiyet'te köle edinmek yasaklanan bir durum olmamakla birlikte kölelerin yaşamlarını iyileştirmek için bazı hakları korunmuştur.⁸⁰ Köle olan kişiye iyi davranılması gerektiğine dair çeşitli ayet ve hadisler vardır. Kölelerin ev halkının yediğini yemesi, giydiğini giymesi önerilirdi. Kölelere eziyet ve işkence edilmesi yasaklanmıştır.⁸¹ İslamiyet'in bu yaklaşımı Osmanlı Devleti'ne de sirayet etmiştir.

Köleliğin en eski nedenlerinin başında savaş esnasında tutsak edilmek gelmekteydi. İslamiyet'te de bu durum geçerliydi. İslam dininde savaş ve doğum dışında olan esaret kabul edilmiyordu.⁸² Köle olan bir kişiden doğan çocuk köle kabul edilirdi. Kölelerin azat edilmesi hususunda sıklıkla telkinler edilirdi.

⁸⁰ Ali İhsan Karataş, 'Bursa Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Köleliğe Bir Bakış', *İstem*, Yıl 5, Sayı 9, 2007, s. 136.

⁸¹ Bülent Tahiroğlu, 'Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik', *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, Sayı 1-4, s.658.

⁸² Tahiroğlu, s.657.

3.1.3. Kadı Sicillerinde Kölelik

Kadı sicillerinde kölelik hakkında birçok bilgi vardır. Köle azat etme, satın alma, abd-i abık davaları, köleyi hibe etmek ve ırş-i şer ile alt soya intikali gibi çeşitli konularda belgeler vardır. Kadı sicillerinde genellikle davalar kaydedilirken ilk önce ikamet yeri ve köle sahibi akabinde kölenin fiziksel görüşüne dair çeşitli bilgiler içerir. Nereli olduğu belirtildikten sonra muhakkak boyu, kaş ve göz rengi gibi ayırt edici bir yönü olursa belirtilirdi. Sol kaşının üzerinde yarası⁸³ olması, tek gözlü (yek çeşm)⁸⁴ olması ellerinde ya da yüzünde görülebilecek unsurlar kaydettirilirdi.

Köle sahibi belirtilip, kölenin portresi çizildikten sonra dava konusu yazılırdı. Köle azat edilecekse şahite gerek kalmazdı ancak anlaşmazlık durumlarında şahitler de kaydettirilirdi.

3.1.4. Osmanlı Devleti'nde Köle Olmak

Osmanlı Devleti'nde esir edilenlere erkekse köle kadınsa cariyeye denilirdi.⁸⁵ Köle ve cariyeler çeşitli alanlarda çalıştırılırdı. Cariyeler genellikle ev işlerinde köleler ise küçük atölyelerde, efendilerinin hizmetlerinde, çok sık olmamak ile birlikte tarım alanlarında kullanılırlardı.⁸⁶

Köleler kaynakları bakımından çeşitlilik gösteriyordu. Bu köleler, savaşlardan, devletlerarası hediyeleşmelerden, korsan avcılığından ya da ticaret yoluyla elde edilebiliyordu.⁸⁷ Osmanlı Devleti'nde çeşitli şehirlerde köle pazarları vardı. Bu kölelerin Osmanlı esir pazarlarına geldiği başlıca bölgeler vardı. Kafkasya bölgesinden Abaza, Gürcü, Çerkes köle ve cariyeler getirilmekteydi. Kafkasya dışında Afrika bölgesi ağırlıklı Libya, Tunus, Senegal ve Balkanlardan ise Lehistan, Macaristan, Polonya, Ukrayna ve Rus köle ve cariyeler getirilmekteydi.⁸⁸ Rus kölelerin çoğunlukta olmasının nedenlerinden biri Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Devleti'ne esir temini ile alakalıdır.⁸⁹

⁸³ GŞS, nr. 77 s. 20/4 (17 Zilkade 1064 - 29 Eylül 1654)

⁸⁴ GŞS, nr. 77 s. 9/2 (8 Şevval 1064- 22 Ağustos 1654)

⁸⁵ İbrahim Ethem Çakır, 'Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684' , *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, 2014, s.202.

⁸⁶ Tahiroğlu, 'Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik', s. 654.

⁸⁷ İsmail Parlatır, ' Türk Sosyal Hayatında Kölelik' , *Belleten*, Cilt 47, Sayı 187, 1983, s.816.

⁸⁸ Parlatır, s. 818.

⁸⁹ Çakır, "Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684", s.206.

İncelediğimiz kadı sicillinde kayıtlara baktığımızda esirlerin çoğunun Karadeniz’in kuzeyinden olduğunu görmekteyiz.

Ukrayna asıllı	25 esir
Rus asıllı	2 esir
Efrenç asıllı	1 esir
Çerkes asıllı	1 esir
Girit asıllı	1 esir
Gürcü	1 esir
Siyahi (Zenci olarak ifade edilmiş, köken belirtilmemiştir.)	1 esir

Tablo 6: Esirlerin Getirildikleri Yerler⁹⁰

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

3.1.5. Osmanlı Devleti’nde Köle Sahibi Olmak

Osmanlı Devleti her köleden vergi alıyordu. Köleleri vergilendirirken yaş, cinsiyet, sıhhat gibi çeşitli unsurlara dikkat ediyordu. Bu sınıflandırma yapıldıktan sonra pençik vergisi denilen verginin ödenmesi şart koşuluyordu. Pençik vergisi ödendikten sonra bu vergiyi ödeyen kişiye, pençik varakası adı verilen bir belge veriliyordu. Bu belge olmadan Osmanlı Devleti sınırları dahilinde köleyi satamıyordu. Pençik vergisinin yanı sıra esir pazarlarında bac-ı bazar ve değerli eşyalar için alınan dellaliye vergisi de tüccardan tahsis edilirdi.⁹¹

Bir kişinin köle sahibi olma yolları değişebiliyordu. Bu doğrudan satın alma yoluyla olabileceği gibi ırs-i şer ile intikal de edebilirdi. İnebolu’da Hüseyin beşe ibn-i Hasan’ın Rus asıllı kölesi öldükten sonra karısı Hatice hatun ibnetü Himmet’e kalmıştır.⁹²

Köle sahibi, kendi köle veya cariyesini ailesinden bir kişiye hibe ya da borç karşılığında verebilirdi. Kadri Kapudan cariyesi Rus Mihriban bint-i Abdullah’ı 20.000 ve diğer kölesi

⁹⁰Russiyul Asıl olarak belirtilen köleler Ukrayna’dan gelen köleleri kapsamaktadır. Moskov asıllı olarak belirtilen köleler ise Rus kökenli köleleri anlatmak için kullanılmaktadır.

Yücel Öztürk, “Osmanlı Devleti’nin Rusya’ya Yönelik Dış Politikası ve Türkiye-Moskova İlişkileri (16. ve 17. Yüzyıllar)”, **Türk Dış Politikası Osmanlı Dönemi**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2008, s. 218.

⁹¹Zübeyde Güneş Yağcı, “İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticareti (1606-1607) *History Studies International Journal of History*, 3/2, 2011, s.373.

⁹²GSS, nr. 77 s. 52/8 (5 Safer 1065 - 15 Aralık 1654)

Yusuf b. Abdullah'ı 10.000 toplamda 30.000 akçeyi karısına ödemekle mükellef olduğu 40.000 akçelik mihr-i müeccel ile takas etmiştir. Geri kalan 10.000 akçe Kadri Kapudan'ın borcu olarak kalmıştır.⁹³

Osmanlı Devleti'nde kölelik ömür boyu devam eden bir süreç değildi. Bir kölenin esirlik süresinin 7 ile 9 yıl arasında olduğu bilinmektedir. Bu sürenin 10 yılı aştığı nadiren görülen bir durumdu.⁹⁴

3.1.6. Köle Azat Etmek

Osmanlı Devleti'nde köle azat etmenin çeşitli yolları vardır. Bu yöntemler başlıca itk, mükatebe ve tedbir olmak üzere üçe ayrılır. Itk, islam dininin teşvikiyle Allah rızası için azat etmektir. Bu uygulama sadece kişinin kendi kölesini azat etmesi için geçerli değildir.

Başka birinin kölesini ücreti mukabilinde salıvermek yaygın bir uygulamaydı. Bu duruma aile bireylerinin yanındaki köleleri salmak dahildi. Örneğin Hayyat taifesinden Penaki veled-i Mihalaki Midilli'de Molova kasabasında sakin annesinin yanında olan Rus asıllı Maroda⁹⁵ ve Elena'yı⁹⁶ azat etmiştir.

Tedbir yöntemiyle azat, köle sahibinin ölümünden sonra esirin azat olmasıdır. Galata'da Sultan Bayezid mahallesinde Ramazan Çelebi b. Hüseyin ölmeden önce Rus asıllı kölesi Şahin b. Abdullah'ı tedbir ile azat etmiştir. Kendisi öldükten sonra kölesi hür olarak hayatına devam etmiştir.⁹⁷ Bu uygulama, efendinin ölümünden sonra bazı anlaşmazlıklara neden olabiliyordu.⁹⁸ Cami-i Kebir mahallesinde Hayrunnisa hatun kölesi Moskov asıllı Mahi Bülend bintü Abdullah'ı ölmeden önce tedbir-i mutlak ile azat etmişti. Ancak Hayrunnisa hatun öldükten sonra vasisi olan Osman, Hayrunnisa hatunun azat edilen kölesinin üzerinde hak talep etmesi üzerine azat edilen köle şahitleriyle beraber kadiya başvurmuştu. Şahitlerin huzurunda durum ispat edilmiştir.⁹⁹

Ayrıca İslam hukukunda efendi, kölesini azat ettikten sonra ölürse ve daha yakını yoksa köle, vela denilen bir hakka sahip oluyordu. Bu hak ile efendinin mirası esire intikal edebiliyordu.¹⁰⁰

⁹³ GSS, nr. 77 s. 63/1 (25 Safer 1065- 4 Ocak 1655)

⁹⁴ Karataş, 'Bursa Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Köleliğe Bir Bakış', s. 144.

⁹⁵ GSS, nr. 77 s. 60/2 (22 Safer 1065 - 1 Ocak 1655)

⁹⁶ GSS, nr. 77 s. 60/2 (22 Safer 1065 - 1 Ocak 1655)

⁹⁷ GSS, nr. 77 s. 7/7 (20 Ramazan 1064 - 4 Ağustos 1654)

⁹⁸ Karataş, 'Bursa Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Köleliğe Bir Bakış', s. 148.

⁹⁹ GSS, nr. 77 s. 43/5 (28 Zilhicce 1064 – 8 Kasım 1654)

¹⁰⁰ Çakır, 'Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684', s. 212.

Bir diğ er azat etme yöntemi ise mükatebe uygulamasıydı. M katebe    şekilde yapılırdı. Birincisi kölenin belli bir süre efendisine hizmet etmesiyle anlaşılan zaman dolduğunda, ikincisi köle sahibinin, kölenin serbest kalması için belirlediğ i tutar  dendiğ inde,     nc s  üretimi yapılan bir maldan hedeflenen kadar yapıldığ ında mükatebe ger ekle irdi.¹⁰¹ Galata  ahkulu mahallesinde Mehmed Kapudan ibn Rıdv n Rus asıllı kölesi Fitas'ı 4 yıl hizmet etmesi karşılığında azat edeceğ ini kaydettirmi ti. Yine aynı mahallede sakin olan Ahmed Kapudan b. Mehmed Rus kölesini 4 yıl hizmeti karşılığında salıvereceğ ini bildirmişti.¹⁰² Bu süre kişiden kişiye veya esirden esire değ i ebilmekteydi.  rneğ in yukarıda belirttiğ im  ah Kulu mahallesindeki sakin Mehmed Kapudan ibn Rıdv n Rus asıllı Fitas için 4 yıl şartı koşarken, yine kendi kölesi  stefani veledi Panoz'un h r kalabilmesi için 6 yıl hizmet etme şartı ko mu tur.¹⁰³

Kölenin, sahibi tarafından azat edilmesi dışında, çeşitli dini cemaatler ya da kölenin akrabaları da salıverilmesi için gerekli olan  creti ödeyip köleyi hürriyetine kavu turabiliyordu. Sava ta ele geçirilen kölelerin de savaşın bitmesiyle devletlerin birbirleriyle anlaşmaları neticesinde mübadelesi söz konusu olabiliyordu.¹⁰⁴

Azat edilmesine rağ men eski k lesinin üzerinde hak talep edenlerde vardı. Haydar b. Abdullah cariyesi Ravane'yi azat ettikten sonra üzerinde hak talep etmişti. Ravane hatun şahitler göstererek bu durumu kanıtladıktan sonra hürriyetine kavu mu tur.¹⁰⁵

Azat edildikten sonra esire itkname adı verilen bir belge veriliyordu. Bu belge, kölenin  ahitlere gerek kalmadan h r birey olduğ unu kanıtlar nitelikteydi.

3.1.7. Bir Cariye ile Evlenmek

Kölelerin hür bir kimseyle evlenmesi de mümkündü. Ancak köle olan kişi hürriyetine kavu tuktan sonra evlilik ger ekle ebiliyordu. Bereketzade mahallesinde Alman cemaatinden Mirohoy veled-i Mayer, Felemenk tüccarlarından Parangılas'a Rus asıllı Anna Mariya'yı 140 akçeye satmı tı.¹⁰⁶ Parangılas Anna Mariya'yı aldıktan sonra hemen azat etmiştir.¹⁰⁷ 1000 akçe mihr-i müeccel ile Rus Anna azat olduktan hemen sonra

¹⁰¹ Tahiroğ lu, 'Osmanlı  mparatorluğunda Kölelik', s. 657.

¹⁰² G SS, nr. 77 s. 78/4 (21 Rebi  l Evvel 1065 – 29 Ocak 1655)

¹⁰³ G SS, nr. 77 s.75/4 (16 Rebi  l Evvel 1065 - 24 Ocak 1655)

¹⁰⁴ Karataş, 'Bursa  er'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti'nde K leliğ e Bir Bakış', s. 149.

¹⁰⁵ G SS, nr. 77 s. 58/6 (20 Safer 1065 - 30 Aralık 1654)

¹⁰⁶ G SS, nr. 77 s.79/7 (10 Rebi  l Ahir 1065- 17 Şubat 1655)

¹⁰⁷ G SS, nr. 77 s.79/8 (10 Rebi  l Ahir 1065- 17 Şubat 1655)

Felemenk taciri Parangilas'ın eşi olmuştur.¹⁰⁸ Bu örnekte gördüğümüz üzere katı bir hiyerarşi söz konusu değildir. Bir tüccar, bir cariyeyi azat edip evlenebiliyordu. Aynı zamanda kölenin hür bir kimse ile iletişiminin olduğunu söyleyebiliriz. Cariye olarak alabileceği bir kimseyle evlenmeyi tercih etmesinden ikilinin arasında karşılıklı bir duygu olabileceği çıkarımını yapabiliyoruz.

Burada cariyeyi satan ve alan kişilerin gayrimüslim olduğu görülmektedir. I. Süleyman dönemine kadar gayrimüslim tebaa köle sahibi olabilirken, bu süreçten sonra yalnızca müslümanların köle ve cariye sahibi olduğu bilinmektedir. 17. Yüzyılda bu yasak kaldırılmıştır.¹⁰⁹ İncelediğimiz sicilde de bu yasağın kalktığını görmekteyiz.

3.1.8. Abd-i Abık

Her zaman esir sahibi ile kölelerin arası iyi olmayabiliyordu. Olumsuz ilişkiler neticesinde kaçan esirler olabiliyordu. Kaçan esirler abd-i abık olarak adlandırılırdı. Kaçan köle yakalanırsa, yakalayan kişi kölenin sahibinden günlük nafaka talep edebilirdi. Köleyi yakalayan kimse köle sahibinden 20 akçe muştluk alabilirdi. Köle sahibi, köleyi teslim alana kadar üç ay saklayabilir, saklandığı süre için mahkeme nafaka takdir edebilirdi. Yakalanan kölenin sahibi üç ay içerisinde gelmezse köle satılır ve ücreti saklanırdı.¹¹⁰

Galata voyvodası Ali ağanın kethüdası Mehmed Ağa zenci Ali b. Abdullah'ın kaçak olduğunu tespit ediyor ve bu tespit neticesinde Ali İznikmid kazasına tabi Sağırılık'ta sakin Mustafa ağanın kölesi olduğunu ve onun yanından kaçtığını itiraf etmiştir.

3.1.9. 77 Numaralı Galata Kadı Sicilindeki Kayıtların Genel Değerlendirmesi

Sicilimizdeki esirlikle ilgili kısımlar belli mahallelerde yoğunluk göstermektedir.

¹⁰⁸ GŞS, nr. 77 s.79/9 (10 Rebiül Ahir 1065- 17 Şubat 1655)

¹⁰⁹ Karataş, 'Bursa Şer'iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti'nde Köleliğe Bir Bakış', s. 141.

¹¹⁰ Halil Sahillioğlu, "Bad-ı Heva", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.4., 1991, s.417.

Bereketzade Mahallesi	1
Boğaz Hisarı- Eceabad- Gelibolu	1
Cami-i Kebir Mahallesi	2
El Hac A'ma Mahallesi	1
Emekyemez Mahallesi	1
İnebolu	1
Kulaksız Mahallesi (Kasımpaşa)	1
Mustafa Ağa Mahallesi (Tophane)	1
Okçu Musa Mahallesi	2
Rüstem Paşa Mahallesi	1
Saray Mahallesi	1
Sultan Bayezid Mahallesi	3
Yel değirmeni Mahallesi (Kasımpaşa)	1
Yolcuoğlu Mahallesi	1
Şahkulu Mahallesi	8
Şehsuvar Mahallesi	1

Tablo 7: 77 Numaralı Galata Kadı Sicilindeki Kayıtların Genel Değerlendirmesi

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Şahkulu Mahallesinde ilgili kayıtların yaklaşık 5 tanesi Mehmed Kapudan ibn-i Rıdvan ilgili olanlardır. Mehmed Kapudan'ın kaydedilen en az 5 adet esiri vardır. 1 Efrenc ve 4 Rus asıllı esiri vardır. İki belgede köle satışının yapıldığı tespit edilmektedir. Efrenc asıllı kölesini 200 kıt'a riyalı kuruşa Rus asıllı kölesini 400 riyalı kebir kuruşa satmıştır. Diğer kayıtlar, kölesinin hizmet edeceği yılın belirlenmesi ile ilgili olanlardır. Mehmet Kapudan'ın birden fazla köle sahibi olması koşullarının iyi olduğunu göstermektedir. Çünkü köle sahibi olmaktan ziyade kölenin yaşamını sürdürmesi de oldukça maliyetli bir iştir.

Şahkulu Mahallesinde Ahmet Kapudan ibn Cafer ve Ahmed Kapudan b. Mehmet esir sahibi olan diğer sakinlerdi. Hepsinin Kapudan olması dikkate değer bir husustur.

Esirlerin satış fiyatları özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Mesela sağ elinin bir parmağını kullanamayan Rus Anna'nın 140 kuruşa Parangılas'a satıldığını

görmekteyiz.¹¹¹ Rus Kuzma veled-i Moskov 160 kıt'a riyalı kuruşa satılmıştır. Efrenc asıllı Civanfar 200 kıt'a riyal kuruşa ve Civan veledi Petro 400 riyalı kebir kuruşa satılmıştır. Esirin cinsiyeti ve fiziksel özellikleri değiştikçe fiyatı artıyor ya da azalıyor. Zinde bir erkek köle ile yaşlı bir cariye'nin fiyatının bir olması mümkün değildi.

Tedbir ile azat etme	3
Mukatebe ile azat etme	3
Azat etme	18
Abd-i Abık	1
Esir hibe etme	2
Esir satma	4
Efendi esir anlaşmazlık	2

Tablo 8: Esir konularının dağılımı

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Esirlerin azat edilmesi yaygın bir durumdur. Kayıtların çoğunluğunun da azat etme ile ilgili olması bunu kanıtlar niteliktedir. Tedbir ve mükatebe uygulamasıyla azat etmenin de yaygın olduğunu görülmektedir. Tedbir ile azat edilmesinin arkasında çıkan olumsuz durumların şahitler huzurunda uzlaşmaya varıldığı da görülmektedir.

Esir ile efendinin arasındaki sorunlar, kişinin hürriyeti söz konusu olduğunda kadıya intikal ettiği görülmektedir. Esir sahibi ile esirin arasındaki sorunun bundan daha fazlası olduğu zamanlarda esir, mal-ı natık olarak nitelendirildiği için bu sorunların kadıya taşındığı düşünülmemektedir.

3.2. Evlilik ve Boşanma

3.2.1. İslam'da Evlilik ve Boşanma

Osmanlı Devleti'nde evliliğin esasları, diğer pek çok alanda olduğu gibi İslam hukukunun temellerine dayanır. İslam hukukunda boşanma genel anlamda erkeğe tanınan bir haktır. İslam toplumunda erkeğe birden fazla kişiyle evlenebilme hakkı tanınmıştır. Ancak bu hak verilirken eşler arasında adaletin korunması vurgulanmıştır.¹¹² Birden fazla kişiyle

¹¹¹ GSS, nr. 77 s.79/7

¹¹² Özlem Muraz Budak, "Osmanlı Mahkemelerine Yansıyan Boşanma Davaları", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/3, 2022, s. 1420.

evlenen erkeğin eşlerinin yiyecek, giyecek, barınma gibi gereksinimlerini eksiksiz karşılaması gerekirdi.

Müslüman bir erkek gayrimüslim kadınla evlilik yapabilirken, Müslüman bir kadın gayrimüslim bir erkekle evlenemiyordu. İslam hukukunda boşanma erkeğe tanınan bir haktı. Erkeğin boşanması için yazılı bir beyanına gerek yoktur. Sözlü ifadeyle boşandığını belirtmesi, evlilik birliğinin bozulması için yeterli bir eylemdir.¹¹³

3.2.3. Kadı Sicillerinde Boşanma

Kadı sicilleri Osmanlı Devleti'nde boşanma süreçlerini inceleyebileceğimiz kayıtlardır. Genellikle buraya kaydedilenler eşlerin birbiri arasında alıp vereceği maddi durumlarla ilgilidir. Boşanmaların nedeni çoğunlukla kayıtlarda belirtilmez. İncelediğimiz sicilde boşanma ile ilgili yaklaşık 20 kayıt vardır ve bu kayıtlardan sadece bir tanesinde boşanmanın nedeni belirtilmiştir. Galata'da Şahkulu mahallesinde sakin Rahime bint-i Ali, Ahmet b. Şaban ile evliliklerinde geçimsizlik (nüşuz ve iraz üzerine) olduğunu dile getirip boşanmayı talep etmiştir. Rahime, bir orta keçesi, iki münakkaş makrome, iki dokuma makrome, bir don, bir gömleği eşine vermiştir. Eşinin ödemekle yükümlü olduğu iddet nafakası, mihr-i müecceli ve meu'net süknası bedeli olan 2000 akçeyi Ahmet'ten talep etmediğini belirtmesi üzerine muhalaa ile boşanmışlardır.¹¹⁴

3.2.4. Talak ile Boşanma

Osmanlı'da üç şekilde boşanma gerçekleşirdi. Bunlar; talak, muhalaa ve tefriktir. Talak, erkeğin evliliğini bitirdiğini bildirmesiyle gerçekleşir. Ayrılığın kesinleşmesi için bir mahkemeye gitmesine gerek yoktu. Erkeğin sözü esastı. İki tür talak vardır. Ric'i talakta erkek iddet süresinde tekrar bir nikaha ihtiyaç duymadan eşine geri dönebilirdi.

Talak bain ise bu iddet süresinde dönebilme hakkının olmadığı evliliği derhal bitiren boşanmadır. Erkek talak bain ile boşadığı karısının mehrini ve iddet nafakasını karşılamak zorundadır.¹¹⁵ Bazı boşanmalar talak-ı selase ile gerçekleşmiştir. Galata'da Emekyemez mahalesinde Mehmed Beşe, Fatma bint-i Mustafa'yı üç talakla boşamıştır¹¹⁶

¹¹³ Saadet Maydaer, Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre) , *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2007, s. 300.

¹¹⁴ GSS, nr. 77 s.67/2 (24 Rebiül Evvel 1065- 31 Ocak 1655)

¹¹⁵ Maydaer, Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyye Sicillerine Göre) , s.303.

¹¹⁶ GSS, nr. 77 s.84/1 (22 Rebiül Ahir 1065- 30 Mart 1655)

Yeni kapı dahilinde Karağaç mahallesinde Hasan Beşe İbn-i Derviş, İsmihan bintü Mehmet'i talak-ı selase ile boşadığı kaydedilmiştir.¹¹⁷

Talak bain ile boşanmaların neticesinde gerçekleşen boşanmalarda, erkek mihr-i müecceli ve iddet nafakasını taksitle ödeyebilirdi. Örneğin Galata'da Cami-i Kebir mahallesinde Mehmed Beşe ibn-i El hac Ahmed eşi Havva bint-i İbrahim'i boşamıştır. Boşanma neticesinde ödemesi gerek mihr-i müecceli 30 günde bir 100 akçe ödemek üzere taksitlendirilmiştir.¹¹⁸

Mihr-i müecceli ve iddet nafakası kadının borcu karşılığında takas olunabiliyordu. Galata'da Cihangir mahallesinde Şaban b. Veli, Ümmühan binti Mustafa'yı talak bain ile boşamıştı. 300 akçe mihr-i müeccel ve 300 akçe iddet nafakası vardır. Ümmühan'ın Şaban'a olan 600 akçe borcu karşılığında Şaban ödemesi gereken mihr-i müeccel ve iddet nafakasını ödememiştir.¹¹⁹ Cami-i Kebir mahallesinde Osman b. Hüseyin'in Vildan binti Abdullah'a ödemesi gereken 2000 akçelik mihr-i müecceli Vildan'ın 2500 akçelik borcu ile takas edilmiştir.¹²⁰

3.2.5. Muhalaa ile Boşanma

Muhalaa ile boşanma genellikle kadının talebi ile gerçekleşirdi. Erkek mehir ve iddet nafakasını ödemek zorunda kalmıyordu. Galata'da El Hac A'ma mahallesinde Ayşe bintü Hüseyin Ahmet Reis'in ödemesi gereken 500 akçeyi muhalaa ile boşandıkları için ödememiştir.¹²¹ Cami-i Kebir mahallesinde Mehmed b. Recep Fatıma bintü Ali'ye ödemesi gereken 8000 akçeyi muhalaa ile boşandıkları için ödememiştir.¹²² Hüseyin b. Hasan Rabia bintü Mehmed'i iki defa talak bain ile boşadıktan sonra 1400 akçe mihr-i müeccel, iddet nafakası üzerine muhalaa edip boşanmıştır.¹²³

Tefrik, taraflardan birinin mahkemeye başvurusu ile gerçekleşen boşanma türüdür.

¹¹⁷ GSS, nr. 77 s.35/6 (2 Muharrem 1065- 12 Kasım 1654)

¹¹⁸ GSS, nr. 77 s.90/3 (10 Rebiül Ahir 1065- 17 Şubat 1655)

¹¹⁹ GSS, nr. 77 s.12/3 (18 Şevval 1064- 1 Eylül 1654)

¹²⁰ GSS, nr. 77 s.78/2 (22 Rebiül Evvel 1065- 30 Ocak 1655)

¹²¹ GSS, nr. 77 s.14/6 (27 Şevval 1064- 10 Eylül 1654)

¹²² GSS, nr. 77 s.46/7 (23 Muharrem 1065- 3 Aralık 1654)

¹²³ GSS, nr. 77 s. 51/5 (27 Muharrem 1065- 5 Aralık 1654)

Talak Bain	14 Kayıt
Muhala'a	5 Kayıt
Tefrik	Yok

Tablo 9: Boşanma Kayıtlarının Türleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

3.2.6. Osmanlı Hukukunda Boşanma

İkamet ettiği yerden uzağa giden erkekler, eşinden boşandığını mektup veya bir vekil aracılığıyla bildirebilirdi. Sefer ya da ticaret için uzaklaşan erkek gitmeden önce eşini boşayabiliyordu.¹²⁴ Uzun yolculuktan dönen eşinden boşanırken o süreç içerisinde harcadığı parayı da talep edebiliyordu. Beşiktaş Sinan Paşa mahallesinde Şaban b. Ramazan, Sayime bintü Abdullah'ı talak bain ile boşadığını belirtir. Mihr-i müecceli olan 1000 akçe ve Şaban 'ahir diyarda iken ahirden istikraz ve masarısına harç eylediği' 700 ve iddet nafakası için 300 toplamda 2000 akçeyi Şaban'dan aldığını beyan etmiştir.¹²⁵

Uzak bir yere giden bir kişi, orada öldüğünde geride kalan eşinin tekrar evlenebilmesi için bunu kanıtlaması gerekiyordu. Çakır Ağa mahallesinde Ahmed Beşe ibn-i Mehmed ve Ali b. Mustafa'nın ihbarlarıyla Selvihan bint-i Abdullah'ın eşi Ali Bey b. Mehmed Girit'de Hanya kasabasında 1063 yılının saferül hayrında öldüğünü belirtir. Selvihan'ın tekrar bir evlilik birliği içerisine dahil olabilmesi için önemli bir kayıttır.¹²⁶

Mihr-i müeccel ve iddet nafakası ödenmesi hususunda bazı anlaşmazlıklar yaşanabiliyordu. Katip Mustafa Çelebi mahallesinde Saray-ı Sultani baltacılarından Mehmed Beşe ibn Abdullah 4000 akçe mihr-i müeccel ile Fatma binti Mehmed ile tezevvüc eylediklerini ve nafakasını talep ettiğinde evliliği inkar ettiğini söylemiştir. Fatma'nın bu kayıta açık delili yoktur.¹²⁷

Şaban b. Veli Ümmühan binti Mustafa	Talak Bain	300 akçe mihr-i müeccel 300 akçe iddet nafakası
Ahmed Reis Ayşe binti Hüseyin	Muhala'a	Mihr-i müeccel ve iddet nafakası 500 akçe

¹²⁴ İsmail Kıvrım, "17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntab Örneği; Talak, Muhala'a ve Tefrik", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/1, 2011, s. 379.

¹²⁵ GŞS, nr. 77 s. 35/7 (1 Muharrem 1065- 11 Kasım 1654)

¹²⁶ GŞS, nr. 77 s.7/2 (20 Ramazan 1064- 4 Ağustos 1654)

¹²⁷ GŞS, nr. 77 s.77/5 (20 Rebiül Evvel 1065- 28 Ocak 1655)

İbrahim Veli Paydar ... binti Abdullah	Talak Bain	Mihr-i müeccel ve iddet nafakası 600 akçe
Hasan beşe ibn-i Derviş İsmihan bintü Mehmed	Talak Bain (Talak-ı Selase)	Mihr-i müeccel ve iddet nafakası 2000 akçe
Şaban b. Ramazan Sayime bintü Abdullah	Talak Bain	Mihr-i müeccel 1000 akçe 700 akçe istikraz ve masarısına İddet nafakası 300 akçe
Ali Çelebi ibn-i Mehmed Ayşe Bintü İbrahim	Talak Bain	Mihr-i müeccel ve iddet nafakası 7000 akçe
Mehmed b. Recep Fatma bintü Ali	Muhalaa	8000 akçe mihr-i müeccel
Hüseyin b. Hasan Rabia bintü Mehmed	Muhalaa	1400 mihr-i müeccel ve iddet nafakası
Mehmed b. Ali Hadice bintü Abdullah	Talak Bain	400 akçe mihr-i müeccel 300 akçe iddet nafakası
Musa b. Veli Gül Hatun ibnetü Abdullah	Talak Bain	800 akçe mihr-i müeccel
Laşkari Veled-i Konstantin	Talak Bain	Mihr-i müeccel 2 altın
Ahmed b. Şaban Rahime binti Ali	Muhalaa	2000 akçe mihr-i müeccel, iddet nafakası ve meu'net süknası
Mustafa Çelebi Fatma binti Mehmed	Tezevvücü inkar	4000 akçe mihr-i müeccel
Mehmed b. Recep Rabia bintü Abdullah	Muhalaa	
Osman b. Hüseyin Vildan binti Abdullah		2000 akçe mihr-i müeccel ve iddet nafakası
Mehmed Beşe Fatma binti Mustafa	Talak Bain	

Veli Bey İbn Mustafa Ayşe binti Hasan	Muhala	
Hasan Bey ibn Abdullah Hadice binti Hasan	Muhala	
Mehmed Beşe ibn El hac Ahmed Havva binti İbrahim	Talak Bain	
	Talak Bain	600 akçe mihr-i müeccel 400 akçe meu'net süknası ve iddet nafakası

Tablo 10: Mihr-i Müeccel Miktarları ve Boşanma Türleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Mihr-i müeccel, kadının evliliği bittikten sonra tekrar evlenebilmesi için geçen süreç için iddet nafakası ve meu'net süknası erkeğin ödemekle yükümlü olduğu ücretlerdir.¹²⁸

Bu belirttiğimiz nafaka ve mihr-i müeccel bedelleri kişiden kişiye değişmektedir. Para ya da değerli madenler ile bu bedeller ödenebilirdi. Örneğin Galata'da Sultan Bayezid mahallesinde Laşkari veled-i Konstantin eşini talak bain ile boşadıktan sonra iki altın ile mihr-i müecceli ücretini ödemiştir.¹²⁹

3.3. Galata'da Suç ve Ölüm

Galata, çeşitli din ve dilden milletin bir arada yaşadığı bir yerdi. Burada ticari faaliyetler yoğun olduğu için hareketli bir bölgeydi. Bu hareketler, kendi içinde çeşitli suçlar doğurabiliyordu.

3.3.1. İntihar

İslam'da bireyin bir başkasını ya da kendisini öldürmesi kesinlikle yasaklanan bir durumdur.¹³⁰ İncelediğimiz sicil içinde bir intihar vakası vardır. Şehsuvar mahallesinde Arslan Beşe ibn-i Süleyman'ın hizmetkarı Bandazi veled-i Paşka Arslan Beşe'nin kendisine ait olduğu odunlukta kendini asarak (salb) intihar etmiştir. Arslan Beşe

¹²⁸ Kıvrım, "17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntab Örneği; Talak, Muhala'a ve Tefrik", s. 382.

¹²⁹ GSS, nr. 77 s.60/5 (13 Cemaziyel Evvel 1065- 21 Mart 1655)

¹³⁰ Hayati Hökelekli, "İntihar" TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 22, 351.

odunluğa varılıp, keşif yapılması talep etmiştir.¹³¹ Burada kendisini asarak öldüren bir gayrimüslimdir. İslam’da olduğu gibi Hristiyanlık dininde de nefesine zarar vermek kesinlikle yasaklanmış bir durumdur.

3.3.2. Şab-ı Emred Ölüm ve Yaralanmaları

Nikola veled-i Penaki’nin çırağı Dimitri		Bıçaklanma neticesinde ölüm
Praško veled-i Yani’nin çırağı Yani veled-i Praško	Cami-i Kebir Mahallesi	Pencereden düşüp ölme
Hasan (şab-ı emred)	Cami-i Kebir mahallesi	Küçük kale kapısında bıçak ile yaralanma
Taranda Filo veled-i Yorgi ücretli çalışanı Konstantin		Yaralama

Tablo 11: Şab-ı Emred Yaralanmaları

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda verilen tabloda şab-ı emred yani henüz bıyığı ve sakalı çıkmış genç erkeklerin yaralanma ve ölüm kayıtları verilmiştir. Bunlardan ilki Kürekçi kapısı dahilinde Tamakçı olan Nikola veled-i Penaki’nin çırağıdır. Şab-ı Emred Dimitri sol tarafından boş göğsü üzerinden bıçaklanmış ve Kürekçi Yorgi’nin evinde ölü bulunmuştur. Bu ölüm ustası Nikola’ya sorulduğunda, Nikola cevaben çırağı Dimitri dükkana gelirken vurulduktan sonra yaralı şekilde dükkana geldiğini ifade eder. Akabinde Kürekçi Yorgi’nin evinde öldüğünü bu durumla bağlantısı olmadığını beyan eder. Bu hususa dair şahitler yemin eder.¹³² Burada şehitler huzurunda yemin edildiği için ustanın bu durumla alakası olup olmadığına dair bir kanıtımız yok ancak Boyacı Taifesinden Taranda Filo veled-i Yorgi’nin durumu daha farklıdır. Taranda eciri (ücretli çalışanı) şab-ı emred Konstantin’i menziline yan başında ayağı ile darp ettiğini ve bu darp neticesinde çırağı Konstantin’in yere düşüp sol ayağını yaraladığı kaydedilmiştir. Konstantin dava ettikten sonra Taranda bunu önce inkâr etmiş daha sonra 400 akçe üzerinde sulh etmiştir.¹³³

Yukarıda bahsedilen Nikola’nın kaydında olduğu gibi belirsiz bir ölüm de Cami-i Kebir mahallesinde vuku bulmuştur. Praško veled-i Yani’nin çırağı şab-ı emred Yani veled-i

¹³¹ GŞS, nr. 77 s.22/5 (22 Zilkade 1064- 4 Ekim 1654)

¹³² GŞS, nr. 77 s.7/4 (26 Ramazan 1064- 10 Ağustos 1654)

¹³³ GŞS, nr. 77 s.25/1 (29 Zilkade 1064- 11 Ekim 1654)

Praško'nun ücret ile kaldığı odanın penceresinden sokağa düşüp sol eli kırılıp, burnundan kan geldiği belirtilmiştir. Bu olaydan sonra odaya getirilen Yani ölmüştür. Keşif yapılması talep edilmiştir. Odadan düştüğüne dair 4 kişi şahitlik etmiştir. Bu örnekte gördüğümüz Yani'nin ölümü şaibelidir. Gerçekten kendi mi düştü yoksa bir cinayet miydi? Veri yetersizliğinden dolayı belirsizdir.

Cam-i Kebir mahallesinde sakin şab-ı emred Hasan'ın babası Mehmed Beşe b. Abdullah, zümre-i racilden 77. yayabaşı bölüğünden İbrahim Beşe ibn-i Hüseyin'den şikayetçi olmuştur. İbrahim, Küçükkale kurbunda Hasan'ı siyah saplı hançer ile sol kaşından yaralamıştır.¹³⁴

Bu dört kaydın ortak özelliği hepsinin genç yaşta darp edilen ya da ölen genç erkeklerden oluşmasıdır.

3.3.3. Cinayet

Günah işlemek anlamına gelen cinayet, can ve mala yapılan aykırı davranışları ifade etmek amacıyla kullanılır. Cinayeti işleyen kimseye canî, cinayete kurban giden kimseye ise mecniyyun aleyh denilmektedir. İslam Hukukunda cinayet işleme suçu kısasla, taksirle insan öldürme suçu ise diyetle cezalandırılır.¹³⁵

Galata'da yaralama ve darptan öte cinayetler de işlenmekteydi. Kalkancıbaşı mahallesinde sakin Françesko ve Nikroz'un kardeşi Anton bir ay önce kaybolmuştur. Bir ay sonra Tatavla bağlarında ceseti bulunmuştur. Ok meydanında sandıka defn oldukça sonra keşif yapılması talep edilmiştir. Keşif neticesinde mor çuka, köhne düğme, gömlek parçaları ve taze bir adam kafası ve çene incik kemikleri bulunduğu kaydedilmiştir.¹³⁶

Osmanlı Devlet'inde kasame uygulaması; köy, mahalle, sokak, cami gibi halka açık yerde veya özel bir mülkte bir ceset bulunması üzerine cesedin katili belli değilse, ölen kişinin ailesi dava ederdi. Bölge sakinlerine katil sorulur ve bilmediklerine dair yemin ettirilir. Yemin edildikten sonra katil ortaya çıkmazsa ölen kişinin diyetini ceset, özel mülkte bulunduyorsa mülkün sahibine, topluluğa açık bir alanda bulunduyorsa bölge halkına ödettirilirdi.¹³⁷

¹³⁴ GSS, nr. 77 s.15/4 (30 Şevval 1064-12 Eylül 1654)

¹³⁵ Hasan Ali eş- Şazeli, "Cinayet", TDV İslam Ansiklopedisi, C.8, 1993, s.14.

¹³⁶ GSS, nr. 77 s.9/3 (5 Şevval 1064- 19 Ağustos 1654)

¹³⁷ Aybars Pamir, "İslam ve Osmanlı Hukuku'nda Kasame Müessesesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 4, 2005, s.344.

Örneğin Galata’da Balıkpazarı kurbunda miri iskelede maktul bulunan İbrahim Beşe ibn-i Mustafa’nın veraseti kardeşi Mihri bint-i Mustafa’ya intikal eder. Vakf-ı dekakirde kiracı (müstecir) olanlara İbrahim’in katili sorulur. Katili bulunmaz. Kassame ve diyeti olarak belirlenen 13.500 akçeyi katili belli olmadığından iskele kurbunda kiracı ve sakin olan Keraste, Nikola, Prasti, İlya, Kiryazi, Panayot, Serande ve Kosta’dan talep edilmiştir.¹³⁸

3.3.4. Yaralama

Yaralamalarla ilgili kayıtlara baktığımızda, öncelikle iki tarafın adı ve olayın vuku olduğu yer belirtildikten sonra suç aleti ve kişinin karşı tarafa verdiği zarar yazılmıştır. Eğer iki taraf sulh ettiyse, sulh edilen ücret belirtilir eğer sulh edilmeyip inkar edildiyse, şahitler gösterilirdi. Bahsettiğimiz sicilde, bir kayıt dışında bu yaralamaların sebeplerini bilmiyoruz. Bu kayıt; Tersane-i Amire çavuşlarından Mustafa Çavuş ibn Mehmed, mütevellisi olduğu İbrahim Efendi vakfının, Osman Beşe’nin tasarrufunda olan yer için senede 8 akçe, 8 senede 64 akçe, mukatayı talep etmek için Osman Beşe’nin dükkanının olduğu Arap çarşısına gider. Osman Beşe, Mustafa Çavuş’u kebenk sığırı ile sırtından darp edip, sakalını koparmıştır.

Yaralama ile ilgili kayıtlarda iki tarafın adını ve hangi ürün ile yaralama eyleminin gerçekleştiğini öğrenebiliyoruz. Bu yaralama aletleri genellikle; asa, sopa, değnek, kiremit gibi aletler olabiliyordu. Örneğin; Bereketzade mahallesinde, Osman Beşe bir asa ile Mehmet Beşe’nin arkası ve belini darp etmiştir. Galata’da Yolcuoğlu mahallesinde, Fazlı b. Hasan’ı Ebubekir b. Mustafa, akşam namazından sonra Azap kapısında sokakta, siyah bıçak ile Fazlı’nın sağ gözünü yaralamıştır.¹³⁹

Yaralamalar sonucunda genellikle iki taraf bir ücret karşılığında sulh edebiliyordu. Ermeni şab-ı emred İsak, Meyhaneci taifesinde Lazari veled-i Yani’nin meyhanesine su içmek için gittiğinde Lazari İsak’ın sol gözüne tabanca ile vurup yaralamıştır. 3300 akçe üzerine sulh edilmiştir.¹⁴⁰

Meyhaneci taifesinden Yorgi veled-i Panoyot, Mehmed Beşe b. Sefer’in kiremit ile yüzünün sağ tarafını yaralamıştır. İlaç ve ücret için 500 akçe talep etmiştir.¹⁴¹ Yine

¹³⁸ GSS, nr. 77 s.78/2 (20 Rebiül Evvel 1065- 28 Ocak 1655)

¹³⁹ GSS, nr. 77 s.70/3 (3 Rebiül Ahir 1065- 10 Şubat 1655)

¹⁴⁰ GSS, nr. 77 s.12/2 (18 Şevval 1064- 1 Eylül 1654)

¹⁴¹ GSS, nr. 77 s.35/1 (1 Muharrem 1065- 11 Kasım 1654)

Galata’da meyhaneci taifesinden Kosta veled-i Dimitri’yi İvaz Beşe b. Rüstem, Kurşunlu Mahzen iskelesinde değnek ile başını darp etmiştir. Kosta darp edildiğine dair şahitler gösterir.¹⁴²

Üç kayıta baktığımızda, ortak mekân olarak meyhaneyi görüyoruz. Meyhaneler suç için oldukça elverişli bir alan olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Meyhanelerde işlenen suçların yanı sıra meyhane işleten veya çalışanların sosyal hayatında, çeşitli tehditlerle karşı karşıya kaldığı Kosta’nın örneğinde görülmektedir.

İsak - Lazari veled-i Yani	Tabanca ile yaralama	3300 akçe sulh
Hasan İbrahim Beşe ibn Hüseyin	Siyah saplı hançer ile yaralama	
Aşir b. Mehmed Mehmed b. Süleyman	Değnek ile yaralama	300 akçe sulh
Taranda Filo veled-i Yorgi Konstantin veled-i Sagyanoz	Ayağı ile darp etme	400 akçe sulh
Mehmed Beşe b. Sefer - Yorgi veled-i Panayot	Kiremit ile yaralama	500 akçe sulh
Mustafa Çavuş ibn Mehmed- Osman Beşe	Kevenk Sırığı ile darp etme	
Kosta veled-i Dimitri İvaz Beşe b. Rüstem	Değnek ile darp etme	
Fazlı b. Hasan- Ebubekir b. Mustafa	Siyah saplı bıçak ile yaralama	1000 akçe talep edilmiş
Osman Beşe - Mehmed Beşe	Asa ile darp etme	

Tablo 12: Yaralama Kayıtları ve Sulh Ücretleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

3.3.5. Hırsızlık ve Gasp

Galata’nın ticari bir güzergâh olması ve buna bağlı olarak birçok etnik unsuru bir arada bulundurması çeşitli olumsuzluklara neden olduğunu belirtmiştik. Bu durum, Müslüman

¹⁴² GŞS, nr. 77 s.42/1 (12 Muharrem 1065- 22 Kasım 1654)

ile Gayrimüslim arasında olurken bazı durumlarda aynı dinden ve milletten bireylerin birbirine zarar verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum, incelediğimiz bu sicilde kayıtların sıklığı ile kanıtlanabilir niteliktedir.

Sicilde, hırsızlık ile ilgili tutulan kayıtlarda sakin olunan mahallenin adı ve kayıtn muhatabı olan kişiler zikredilir. Akabinde nakit para mı yoksa eşya mı çalındığı belirtilir. Eşyayı çaldığı iddia edilen kişiye bu durum sorulur. İtiraf ya da inkâr edilirdi. Eğer şahitler varsa şahitlik ettiklerine dair beyanları alınırdı.

Gasp ya da hırsızlık yapanlardan bazıları suçlarını inkâr ederken bazıları kabul ediyordu ve aldıkları nakdi parayı geri teslim ediyorlardı. Örneğin; Osman Beşe, ibn-i Mustafa'nın odasında misafir olan Ali b. Abdullah'ın, Osman'ın camedanından 650 akçe aldığını söyler. Bu 650 akçeden 50 akçesini geri verdiğini ancak 600 akçesinin Ali'de kaldığını dile getirir. Ali, parayı aldığını kabul eder ancak belirtilen tutarın yanlış olduğunu, 610 akçe aldığını ve 50 akçesini geri verdiğini beyan eder.¹⁴³

Osman'ın odasından çalınan para gibi Azap Kapısında Mustafa Kapudan odalarından birinde sakin olan Yakub b. İbrahim'in oda içinde 2500 akçe, yeşil ıskarlet divan dolması, bir fes, bir kadife kavuk, bir dülbendi kaybolmuştur. Çevresinde dört kişiye bu eşyaları alıp almadıkları sorulmuş, almadık dediklerinde yemin teklif olunmuştur.¹⁴⁴

Odalarda meydana gelen bir diğer hırsızlık ise Kürekçi taifesinden, el-hac Şaban, varilci taifesinden Yani veled-i Anton'un odasının kilidini kırıp içeri girip bir zenbil, iki beyaz velence, bir gömlek, bir don, bir altın aldığını söylemiştir.¹⁴⁵

Gasp edilen tutarın bir miktarını nakit, geri kalan miktarını taksitle ödendiğini bir kayıtta görmekteyiz. Ali Beşe, ibn-i Osman Ali b. Murat tarafından Ali'nin koynundan 5100 akçe gasp ettiğini söylemiştir. İkisi arasında 2000 akçe nakit ve geri kalan paranın aylara 100 akçe taksit edildiği beyan edilmiştir. Burada kendi koynundan para alınan birinin bunun üzerine nasıl taksit ile ödeyeceği üzerinde sulh edilmesi kayıttaki yetersiz veriden dolayı anlaşılmamıştır.¹⁴⁶

Çalınan sadece nakit para olmuyordu. Günlük ev eşyaları, kıyafetler ve buna benzeyen materyallerde çalınabiliyordu. Bugün olduğu gibi genellikle birbirine benzer şekilde üretilmediği ve genellikle el yapımı olduğu için eşya sahipleri eşyalarını tanımakta zorluk

¹⁴³ GSS, nr. 77 s.53/4 (5 Safer 1065- 15 Aralık 1654)

¹⁴⁴ GSS, nr. 77 s.25/7 (29 Zilhicce 1064- 10 Kasım 1654)

¹⁴⁵ GSS, nr. 77 s.87/3 (28 Rebiül Ahir 1065 - 7 Mart 1655)

¹⁴⁶ GSS, nr. 77 s.29/4 (15 Zilhicce 1064- 27 Ekim 1654)

çekmediğini düşünmekteyiz. Bunun yanı sıra eğer maddi gücü çok yerinde değilse zaten elindeki eşyadan sadece bir veya birkaç tane bulunması muhtemeldi. Mesela Galata Bereketzade mahallesinde, Rabia bintü Ali'nin mor kadife kaftanı, atlas entarisi ve kuşağı kaybolmuştur. Bahsedilen eşyalar Anaşte'den çıkmıştır. Anaşte ise kadife kaftanı 400 akçe, atlas entariyi 100 akçe, kuşağı 100 akçeye aldığını beyan etmiştir. Rabia, eşyaların kendine ait olduğuna dair şahit göstermiştir.¹⁴⁷ Burada şahitler huzurunda yemin eden Rabia'nın mı yoksa gerçekten Anaşte'nin mi olduğunu bilmiyoruz. Ancak ihtimalleri sıraladığımızda Rabia'nın kaftanın, rengini ve eşyaları detaylı şekilde betimlemesi eşyaların onun olabileceği ihtimalini güçlendiriyor. Ancak Anaşte'nin bu eşyaları kendi mi çaldı ya da çalan birinden mi satın aldığı belli değildir. Eğer satın alsa dahi kimden aldığı kaydedilmemiştir.

Bazı kayıtlarda, bir ürünün çalındığına dair itiraf vardır, ancak aralarında sulh gerçekleşti mi bu belirsizdir. Serkıs veled-i Yagob, Azap kapısı dahilindeki dükkanında Dilaver, Mahmud Beşe'nin mahzeni tarafından tahtasını kırıp 30 top boğasını çalmıştır. Dilaver, bunu çaldığını kabul etmiştir ancak sulh ettiklerine dair bir bilgi yoktur.¹⁴⁸

Dikkate değer bir diğer kayıt Galata'da Fransız elçisinin tercümanı Filibo veled-i Baltazari, Ebna-i Sipahiyandan Şaban bey, ibn-i Süleyman'ı Santa Marka mahallesinde giderken gasp etmesidir. Filibo, Şaban'ı elçinin evine çekip 750 akçe, 150 akçe kıymetinde bir bıçak ve iki adet makromeyi aldığını söyler. Bu iddia üzerine Filibo inkâr eder, akabinde yemin teklif olunur ve yemin eder.¹⁴⁹

¹⁴⁷ GŞS, nr. 77 s.45/4 (13 Muharrem 1065- 23 Kasım 1654)

¹⁴⁸ GŞS, nr. 77 s.59/7 (19 Safer 1065- 29 Aralık 1654)

¹⁴⁹ GŞS, nr. 77 s.52/7 (3 Safer 1065- 13 Aralık 1654)

Galata Azap kapısında Mustafa Kapudan odalarından birinde	Yakub b. İbrahim	2500 akçe Yeşil ıskarlet divan dolması Bir fes Bir kavuk Bir dülbend
	Ali Beşe ibn Osman Ali b. Murad	5100 akçe
Galata Bereketzade Mahallesi	Rabia bintü Ali Anaşte	Bir mor kadife kaftan Bir atlas entari Bir kuşak
Galata Santa Marka mahallesinde	Filibo veled-i Baltazari Şaban bey ibn-i Süleyman	750 akçe 150 akçe kıymetli bıçak İki nakışlı makrame
	Osman Beşe ibni Mustafa Ali b. Abdullah	650 akçe
Azap Kapısı	Serkıs veled-i Yagob Dilaver	30 top bogasi
	El hac Şaban Yani veled-i Anton	Bir zenbil İki beyaz velence Bir gömlek Bir don Bir altın

Tablo 13: Hırsızlık ve Gasp Kayıtları

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda çalınanlara baktığımızda, nakdi paranın yanında değerli maden olarak altını görüyoruz. Bugün üretimin fazlalığı ve ulaşılabilirliğin kolay olması bakımından diğer çalınan mallar anlamsız gelebilir, ancak yukarıda anlattığımız gibi sayılı üretim olması bunları çalınabilecek değerde ürünler kılıyor.

3.3.6. Şürb-i Hamr

Osmanlı Devleti'nin sakinleri, kolektif bilince sahiptir. Uygunsuz görülen davranışlar herkes tarafından yanlış olarak kabul edilirdi. Devletin kontrolü bu sayede kolaylaşıyordu. Olumsuz bir durum olduğunda tüm bölge sakinini etkilenebiliyordu.

Osmanlı Devleti'nde içki içmek Müslümanlar için yasaklanan bir durumdur. Kanunnamelerde sarhoşluk veren içecek ve yiyeceklerin yasaklanması hususunda kanunlar bulunmaktadır.¹⁵⁰

Uygunsuz davranışların ihbar edilmesinde mahallenin imamı, müezzin ve mahalle sakinlerinden birkaç şahit bulunuyordu. Örneğin; Mustafa Paşa mahallesinde, mahallenin imamı, Mehmed Efendi ibn-i Abdulkadir ve yanında 6 müslüman erkek ile şikayetini dile getirmiştir. Şikâyet konusu Hâkime ve kızı Ayşe'yi şarap içmesiydi. (şürb-i hamr) ¹⁵¹

Yolcuoğlu mahallesinde, buna benzer bir durum yaşanmıştır. Mahalle imamı; Ahmed Efendi ibn Mehmed, müezzin Musa Efendi ve yanında 11 müslüman erkek ile mahalle sakini Mustafa ve kardeşi Mehmet'i şarap içtiklerini ve bu davranış neticesinde yüksek sesler çıkararak mahalle halkını rahatsız ettiklerini ikrar etmişlerdir.¹⁵²

¹⁵⁰ Mehmet Koç, "Osmanlı Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçecekleri İçme Suçu ve Cezaları", *Marife Dini Araştırmaları Dergisi*, 19/2, 2019, 745.

¹⁵¹ GSS, nr. 77 s.9/4 (6 Şevval 1064- 20 Ağustos 1654)

¹⁵² GSS, nr. 77 s.22/3 (21 Zilkade 1064- 3 Ekim 1654)

4. BÖLÜM: İKTİSADİ HAYAT

4.1. Galata'da Mülk Satışı

4.1.1. Mülklerin Genel Özellikleri

Mülk satış kayıtlarına bakmadan önce evlerin genel yapısını anlamak gerekir. Evler boyutları ve işlevleri bakımından farklılık göstermektedir.

Mülklerin özelliklerini belirtirken odalar fevkani ve tahtani olarak betimlenmiştir. Fevkani üstte olan odayı, tahtani alttaki odayı ifade etmek için kullanılmıştır. Küçük oda sağır, büyük odalar ise kebir oda olarak nitelendirilmiştir.¹⁵³ Sicilimizde...”...iki bâb dükkan ve üzerlerinde bir kebir oda ve iki sağır odayı...” olarak belirtilen sadece bir kayıt vardır.¹⁵⁴ Odaların boyutları her zaman belirtilmezken odaların kaç tane olduğu muhakkak belirtilmiştir.

Sofa, genellikle diğer odalara giriş için kullanılan bir alan olmakla birlikte hane halkının toplandığı bir yerdir.¹⁵⁵ Genellikle büyük evlerin sofaları vardır. Sofası olmayan evlerde mevcuttur. İncelediğimiz sicil içerisinde sofalı evlerin olduğunu görmekteyiz. Mülklerin çoğunluğunda bir sofa bulunurken iki, üç ve beş sofalı mülk kaydı da bulunmaktadır. Selamlık, daha çok misafirlerin kabul edildiği alan olarak bilinmektedir. Sicilde sadece 4 kayıta selamlığın olduğunu görmekteyiz. Selamlığı olan evler genellikle kompleks yapıdadır. Mahzen, eşyaların saklandığı bodrum katı ifade etmek için kullanılır.¹⁵⁶ İncelediğimiz sicil içindeki mülklerde mahzen bulunmaktadır. Orta ve büyük olarak nitelendirebileceğimiz menzillerde mahzenin varlığı söz konusudur.

Matbah, mutfak için kullanılan bir terimdir. Matabah günlük gereksinimlerin karşılanması için önemli bir alan olduğundan çoğu menzilin içinde bulunmaktadır. Su kuyusu için bi'r mai terimi kullanılır.¹⁵⁷ Sicilimizde 11 mülkte su kuyusu olduğu tespit edilmiştir.

¹⁵³ Ömer Düzbakar, ” 17. Yüzyıl Bursa Şer’iyye Sicillerine Göre Konut ve Konut Terminolojisi”, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 14, 2008, s.92.

¹⁵⁴ GSS, nr. 77 s.85/1 (24 Rebiül Ahir- 3 Mart 1655)

¹⁵⁵ Hatice Gökçen Özkaya, ” İstanbul’da On Yedinci Yüzyıl Evlerinde Yaşama Mekanları”, *Annual of İstanbul Studies I*, 2009, s.52.

¹⁵⁶ Rukiye Yeşilkaya, **16- 17. Yüzyıl İstanbul Kadı Sicillerinde Ev ve Kentsel Konumu**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, 2018, s.35.

¹⁵⁷ Düzbakar, “ 17. Yüzyıl Bursa Şer’iyye Sicillerine Göre Konut ve Konut Terminolojisi”, s.92.

Dehliz, odaları birbirine bağlayan geçit ve koridorlar olarak bilinmektedir.¹⁵⁸ Dehlizler, genellikle üst katta bulunur. İncelediğimiz sicilde 7 mülkte dehlizin varlığı söz konusudur.

Şehnişin, balkon gibi çıkıntıları ifade etmek için kullanılır.¹⁵⁹ Şehnişin, selamlıkta olduğu gibi kompleks yapılarda vardır. İncelediğimiz sicil içerisinde sadece 3 kayıta bulunmaktadır.

4.1.2. Mülk Satış Kayıtları

Beyoğlu	Bir bab fevkani On iki bab tahtani İki su kuyusu olan menzil	1000 kıt'a riyali kuruş
Beşiktaş- Arnavud Köy	Bir bab tahtani Bir bab fevkanisi olan menzil	2000 akçe
Beşiktaş-Arnavud köy	İki bab fevkani Bir bab tahtani Bir sofa Bir bahçesi olan bir menzil	38.000 akçe
Fındıklı- Selime Hatun mahallesi	Bir bab fevkani Bir sofa İki bab tahtani oda Bir mahzeni olan menzil	20.000 akçe
Galata Okçu Musa mahallesi	Dört bab fevkani İki bab tahtani Bir ahır Bir matbah Bir hamamı olan menzil	1000 kıt'a riyali kebir kuruş
Galata – Fener	Bir bab fevkani Bir ahır Bir miktar arsa ile çevrili ev	8200 akçe
Galata – Sultan Bayezid	Bir oda Bir mahzen Bir kenifi olan menzil	355 kıt'a riyali kuruş
Galata – Sultan Bayezid	Bir bab fevkani	40.000 akçe

¹⁵⁸ Özkaya, “İstanbul’da On Yedinci Yüzyıl Evlerinde Yaşama Mekanları”, s.50.

¹⁵⁹ Yeşilkaya, 16- 17. Yüzyıl İstanbul Kadı Sicillerinde Ev ve Kentsel Konumu, s.35.

	Bir bab tahtani olan menzil	
Galata- Cami-i Kebir	Dört bab fevkani oda Bir mahzen	60.000 akçe
Galata- Şahkulu mahallesi	Dört bab fevkani Üç bab tahtani Üç sofa Fırını Bir kileri olan menzili	190.000 akçe
Galata-Tomtom mahallesi	İki bab fevkani Bir selamlık Bir matbah Üç bab tahtani Bir su kuyusu	1037 kıt'a riyali kuruş
Galata-Yolcuoğlu mahallesi	İki bab fevkani İki bab tahtani Bir su kuyusu Bir mahzeni olan ev	83.000 akçe
İstinye- Cedit	İki bab tahtani Havlu içinde olan menzil	35.000 akçe
Kasımpaşa - Tahtagazi	İki bab tahtani Bir bab fevkani Bir hamam	35.000 akçe
Kasımpaşa	İki bab tahtani	23.000 akçe
Marmara- Peristos	Belirtilmemiştir	1100 akçe
Midilli- Molova kasabası	Bir bab fevkani Bir bab tahtani Havlusunu olan menzil	14.000 akçe
Tophane- Kazgancıbaşı	Bir bab fevkani Bir bab tahtani	9500 akçe

Tablo 14: Menzil Satış Fiyatları ve Mahalleleri

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Ev satışları genellikle İstanbul'un karşısında bulunan Galata'da yoğunlaşıyordu. Mülk satışı yapılırken mülkün genel özellikleri kaydedilirdi. Galata'da menzillerin çoğunda ev bahçesi belirtilmemiştir. Bağ ve arsa satışı Kapıdağ nahiyesi, Marmara nahiyesi, İstinye nahiyesi, Beşiktaş Ayazma ve Kuruçeşme mahallesinde, Üsküdar Karatay mahallesinde

yoğunlaşmaktadır. Galata bölgesinde menzillerin etrafında arsa ve bağ için yeterli alan olmadığı düşünülmektedir.

Üsküdar- Karatay	Bir kıt'a bağ	3600 akçe
Rumeli -	1 kıt'a bağ	1600 akçe
Marmara	1 kıt'a bahçe	18 kıta riyali kuruş
Marmara- Hoholiye	10 dönüm 1 kıt'a bağ	9500 akçe
Kapıdağ- Kesdendil	1 kıt'a bağ	4500 akçe
Galata- Hüseyin Ağa mahallesi	Tulen 16 zira Arzen 7 zira arsa	100 kıta riyali kuruş
Beşiktaş- Kuru Çeşme	Bir kıt'a bağ	12.000 akçe
Beşiktaş-Ayazma mahallesi	On dönüm bir kıt'a bağ	4000 akçe

Tablo 15: Bağ ve Bahçe Satış Fiyatları

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

77 numaralı kadı sicilindeki mülk satış kayıtlarına baktığımızda, mülkün özellikleri ve bulunduğu yer satış fiyatlarının belirlenmesindeki önemli unsurlardır. Galata'da Şahkulu mahallesinde bir tarafında Hatice hatun tasarrufundaki vakıf bir tarafında Değirmencizade'nin evi ile çevrili dört bab fevkani, üç bab tahtani, üç sofa, fırın, kiler ve iki kenifi olan evi Ali Ağa ibn-i Mustafa 190.000 akçeye satın almıştır.¹⁶⁰ Yine Galata'ya tabi Tophane'de Kazgancıbaşı mahallesinde bir tarafta Bayram'ın evi diğer tarafta Musa'nın evi ile çevrili bir bab fevkani, bir bab tahtani evi Hüseyin 9500 akçeye satın almıştır.¹⁶¹ İki örneğe baktığımızda evin niteliklerinin mülkün ücretini belirlediğini alenen görmekteyiz.

Okçu Musa mahallesinde 4 bab fevkanisi olan evin içinde ahır ve hamam bulunmaktadır. Ahır genellikle evin alt katında ve birleşik bulunduğu evin ısınmasına katkı sağlar. 4 bab fevkanisi olan evin alt tarafında iki bab tahtani olduğuna göre ahırın eve bitişik olma ihtimali olabilir. Odaların boyutlarını bilmediğimiz için bu durum belirsizdir. Osmanlı toplumunda hamam kültürü vardır ve bu hamam sosyalleşme mekanlarından birisidir. Ancak burada dikkate değer bir unsur, evin içinde hamamın bulunmasıdır. Hamamın

¹⁶⁰ GŞS, nr. 77 s.69/7 (6 Rebiül Ahir 1065- 13 Şubat 1655)

¹⁶¹ GŞS, nr. 77 s.9/9 (4 Şevval 1064- 18 Ağustos 1654)

bulunması da evin satış fiyatını etkilemiştir. Okçu Musa mahallesindeki bu ev 1000 kıt'a riyalı kuruşa satılmıştır. Ancak bu sadece ayırt edici durum değildir. Hamamı olan bir diğer mülk, Kasımpaşa'da Tahtagazi mahallesinde 2 bab tahtani ve bir bab fevkanisi olan menzildir. Bu menzilin satış fiyatı 35.000 akçedir. Aynı standartlara sahip ancak hamamı olmayan Galata'da Sultan Bayezid mahallesinde bir bab fevkanisi ve bir tahtanisi olan menzil 40.000 akçeye satılmıştır. Mülkün sahip olduğu özellikler dışında bulunduğu konum satış fiyatını etkilemektedir.

Menzil satış fiyatları Galata'da daha yüksektir. Kasımpaşa ve Beşiktaş'ta mülk fiyatları Galata'ya nazaran daha düşüktür.

4.1.3. Mülk Satış Kayıtlarına Göre Müslüman ve Gayrimüslim Mahalleler

Mülk satışı yapılırken, etrafındaki yerleşimler ve yollar detaylı betimlenir. Etrafındaki mülklerin sahiplerinin adı da zikredilir. Yerleşim yeri etrafındaki sahiplerin adından müslüman mı gayrimüslim mi olduğunu anlayabiliyoruz. 17. yüzyılda mahallelerde genellikle dini grupların bir arada yaşadığını görmekteyiz. Ancak daha önceden belirttiğimiz gibi bu keskin çizgilerle sınıflandırılmamıştır. Burada göstereceğimiz, mahallelerde ağırlıklı olarak hangi dine mensup kişilerin yaşadığıdır.

Örneğin, Beyoğlu'nda iki tarafı Davud ağa vakfı, bir tarafında İstani'nin mülkü olan bir bab fevkani, on iki bab tahtani ve su kuyusu olan menzili Gevher hatun satın almıştır.¹⁶² Burada gayrimüslim ile Müslüman yan yana yaşamaktadır.

Galata'da Sultan Bayezid mahallesinde, Gayrimüslimlerin ikamet ettiği evler ile çevrili bir fevkani ve bir tahtani mülkü Konstantin'e satmıştır.¹⁶³ Bir başka kayıta Sultan Bayezid mahallesinde, bir oda ve bir mahzeni olan mülkü Yani satın almıştır. Yani'ye sattığı mülkün çevresinde de gayrimüslimler ikamet ettiğini görmekteyiz.¹⁶⁴ Sultan Bayezid mahallesi ile incelenen kayıtların çoğunluğunda halk, büyük ölçüde gayrimüslimdir.

Beşiktaş'a tabi Arnavud köyde bir tarafta Sultane bint-i Vasil'in mülkü, diğer tarafta ise kilisenin (kenise) bahçesi ile çevrili iki bab fevkani, sofa, tahtani oda, mahzeni olan mülkü Nikola satın almıştır.¹⁶⁵ Bir kilise etrafında kurulan bu mahallenin gayrimüslim mahallesi

¹⁶² GSS, nr. 77 s.21/5 (21 Zilkade 1064- 3 Ekim 1654)

¹⁶³ GSS, nr. 77 s.13/2 (24 Şevval 1064- 7 Eylül 1654)

¹⁶⁴ GSS, nr. 77 s.8/4 (7 Şevval 1064-21 Ağustos 1654)

¹⁶⁵ GSS, nr. 77 s.7/3 (17 Ramazan 1064- 3 Temmuz 1654)

olduğu görülmektedir. Bu örnekte dikkat çekici bir unsur da yerleşimcilerin kendi ibadethaneleri çevresinde yerleşmesidir. Bunu destekler nitelikte başka bir kayıt daha mevcuttur. Arnavud köyde bir tarafta Nükte'nin mülkü bir tarafta Hüzmüz'ün evi ile çevrili bir bab fevkani ve bir bab tahtani mülkü Hüzmüz'e satmıştır. Burada hem satan hem de alan kimselerin zımmi olduğunu biliyoruz.¹⁶⁶

Müslüman mahalleleri olduğunu tahmin ettiğimiz yerlerde, satışı yapılan mülklerin çevresinde çok sayıda vakıf olduğunu görmekteyiz. Mesela Kasımpaşa'da Tahtagazi mahallesinde satılan mülkün bir tarafında Hüma Hatun vakfı, bir tarafında Medine-i Münevvere vakfı vardır.¹⁶⁷ Yine Kasımpaşa'da satılan bir menzilin çevresinde Ayas Paşa vakfının olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁸ Okçu Musa mahallesi de satılan mülkün bir tarafında Müntehi Hatun vakfı, bir tarafta ise Kırk Ali vakfı vardır.¹⁶⁹ Yolcuoğlu mahallesinde mülkün bir tarafında İbrahim han oğlu vakfı vardır.

Beşiktaş - Arnavud Köy	Gayrimüslim
Beşiktaş - Sinan Paşa mahallesi	Müslüman
Beşiktaş - Sultan Süleyman mahallesi	Müslüman
Cami-i Kebir	Müslüman
Fındıklı - Selime Hatun mahallesi	Müslüman
Galata - Hüsam Bey mahallesi	Müslüman
Galata - Kalkancıbaşı mahallesi	Gayrimüslim
Galata El hac Memi	Gayrimüslim- Müslüman
Galata – Cihangir mahallesi	Müslüman
Galata – Saray	Gayrimüslim
Galata- A'ma mahallesi	Müslüman
Galata- Alaca Mescid mahallesi	Müslüman
Galata- Bereketzade mahallesi	Gayrimüslim - Müslüman
Galata- Ebu'l Fazl mahallesi	Müslüman
Galata- Emekyemez mahallesi	Müslüman
Galata- Hacı Ali mahallesi	Müslüman
Galata- Hoca Ali mahallesi	Müslüman
Galata- Kalafatçıbaşı mahallesi	Gayrimüslim

¹⁶⁶ GSS, nr. 77 s.27/3 (3 Zilhicce 1064- 15 Ekim 1654)

¹⁶⁷ GSS, nr. 77 s.74/2 (12 Rebiül Evvel 1065- 20 Ocak 1655)

¹⁶⁸ GSS, nr. 77 s.75/3 (16 Rebiül Evvel 1065- 24 Ocak 1655)

¹⁶⁹ GSS, nr. 77 s.67/6 (27 Rebiül Evvel 1065- 4 Şubat 1655)

Galata- Lonca mahallesi	Gayrimüslim
Galata- Manastır mahallesi	Müslüman
Galata- Mustafa Paşa mahallesi	Müslüman
Galata- Müeyyizade mahallesi	Müslüman
Galata- Okçu Musa	Müslüman
Galata- Santa Marka mahallesi	Gayrimüslim
Galata- Sarı Lütfi mahallesi	Müslüman
Galata- Sofinos mahallesi	Gayrimüslim
Galata- Sultan Bayezid	Gayrimüslim
Galata- Yolcuoğlu	Müslüman
Galata- Şahkulu	Müslüman
Galata- Şehsuvar mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa - Kulaksız mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa - Kurd Reis mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa -Küçük Piyale Paşa mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa - Sururi Efendi mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa- El hac Ferhad mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa- El hac Şaban mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa-Emir Hasan Efendi mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa- Sirkeci mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa-Sirkeci Muslihuddin mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa- Tahtagazi	Müslüman
Kasımpaşa- Yeldeğirmeni mahallesi	Müslüman
Kasımpaşa- Çavuş Mehmed Efendi	Müslüman
Tomtom Mahallesi	Gayrimüslim
Tophane - Etmekçibaşı mahallesi	Müslüman
Tophane - Hüseyin Ağa mahallesi	Müslüman
Tophane - Süheyl bey mahallesi	Müslüman
Tophane – Selime Hatun	Müslüman
Tophane – Yahya Çelebi mahallesi	Müslüman
Tophane- Kazgancıbaşı	Müslüman
Tophane- Çukur Cuma mahallesi	Müslüman

Tablo 16: Mahallelerde Gayrimüslim ve Müslüman Nüfus

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

4.2. Borç Kayıtları

İncelediğimiz sicilde en çok kayıt tutulan konu, borç hakkında olanlardır. Borç kayıtları tutulurken öncelikle, ilgili davayı kaydettiren kişinin çalıştığı iş kolu veya taifesi belirtilir. Bu belirtilmez ise sakini olduğu mahalle kaydedilirdi. Akabinde borçlunun kim olduğu ve ne kadar borcu olduğu yazılır. Birkaç istisna dışında eğer bir ürün yoksa neden borçlandığı belirtilmez. Belirtilen nadir örneklerden birisi Dimitri, Buka'nın ayağındaki rahatsızlıktan dolayı ilaç alması için Buka'ya 1200 akçe borç verdiği kayıttır.¹⁷⁰

Borçlu olan borcunu kaydettirirdi. Ancak borçlu, borcunu ödediğinde de isterse kaydettirebilirdi. Aynı zamanda yazılan iki kayıt bunu kanıtlar niteliktedir. Fransız tüccarından Anton'a Katolon cemaatinden Avraham, 616 kuruş borçlanmıştır. 616 kuruşun 250 kuruşunu Anton'un ilk kayıta ödediğini görmekteyiz.¹⁷¹ Akabinde Avraham'ın ödemesi gereken 366 kuruşu ödediğini Anton'un isteğiyle kaydedilmiştir.¹⁷² Aynı ödeme işlemine ait kayıt Avraham isteği üzerine de yazılmıştır.¹⁷³

4.2.1. Borç Kayıtlarına Göre Ürün Fiyatları

Borç ile ilgili kayıtları incelediğimizde ürün karşılığında borçlanmalar ile ilgili bilgiler bulabiliyoruz. Bu kayıtlar bize ürünlerin satıldığı nispi fiyatları göstermektedir.

Tüccar taifesinden Mehmed Beşe b. Ahmed'e, Nikola veled-i Penaki herbiri 70 akçe olmak üzere 100 adet sarı sahtiyan (cılalanmış deri) için 7000 akçe borçlanmıştır. Burada bir sarı sahtiyan 70 akçedir.¹⁷⁴

Tophane'de Ümmühani, Fatma'ya 7000 akçe borç vermiştir. Ümmühani Fatma'dan 13 altın düğmeyi 1340 akçeye ve lal taşlı altın küpeyi 1100 akçeye toplamda 2440 akçeyi borcu karşılığında almıştır. Fatma'nın 4540 akçe borcu kalmıştır. Bir altın düğme 103 akçeye tekabül etmektedir.¹⁷⁵

Fransız tüccarlarından Anton, Katolon cemaatinden Avraham'a her ukiyyesi iki kuruştan, 308 ukiyye tiftik ipliğin karşılığında 616 kuruş ödemiştir. Burada bir ukiyye ipliğin iki kuruştan satıldığı yazılmıştır.¹⁷⁶

¹⁷⁰ GSS, nr. 77 s.12/4 (20 Şevval 1064- 3 Eylül 1654)

¹⁷¹ GSS, nr. 77 s.27/1 (1 Zilhicce 1064- 13 Ekim 1654)

¹⁷² GSS, nr. 77 s.27/2 (2 Zilhicce 1064- 14 Ekim 1654)

¹⁷³ GSS, nr. 77 s.27/2 (2 Zilhicce 1064- 14 Ekim 1654)

¹⁷⁴ GSS, nr. 77 s.10/3 / 2 Şevval 1064- 16 Ağustos 1654)

¹⁷⁵ GSS, nr. 77 s.23/7 (26 Zilkade 1064- 8 Ekim 1654)

¹⁷⁶ GSS, nr. 77 s.27/1 (1 Zilhicce 1064- 13 Ekim 1654)

Osman b. Memi , Ahmet'ten her ukiyyesi 6 akçeden pestil toplamda 960 ukiyye pestil karşılığında 5760 akçe borçlanmıştır. Bir ukiyye, pestilin 6 akçeden satış yapıldığı görülmektedir.¹⁷⁷

Bereketzade mahallesinde, Osman Ağa ibn Hüseyin'e Rizo'nun 10 ukiyye balık dişi için 7650 akçe borcu vardır. 1 ukiyye, balık dişinin 765 akçe olduğu tespit edilmiştir.

Şaban Çelebi bin Mehmed'e Hüseyin Şatır bin Süleyman'ın 850 akçe kıymetli 3 keçe makrome (1 keçe makrome 283 akçe), 500 akçe kıymetli pare bez, 75 akçe kıymetli bal mumu, 75 akçe kıymetli bir ukiyye kahve, 75 akçe kıymetli bir ukiyye şeker, 1000 akçe kıymetli bir yeşil dolama ve 500 kıymetli hançer için borcu vardır.¹⁷⁸

Borç kayıtlarından bir dükkânın ne kadar kiraya verildiğini görebiliyoruz. Çukacı taifesinden, Hristo veled-i Sinodyinos Hayyat taifesinden, Konstantin çuka bahasından 17.340 akçe, dükkanından günlük 5'er akçeden 720 günde 3600 akçe toplamda 20.940 akçe borcunun olduğunu beyan etmiştir.¹⁷⁹ Hristo dükkanından, 30 günlük zaman dilimi için 150 akçe aldığını görmekteyiz.

Sadece bir ürün karşılığında alınan ücretleri değil iş gücü için yapılan ödemenin takibini de yapmamız mümkündür. Kürekçi taifesinden Hüseyin b. Hasan tersane-i amire kapudanlarından Ahmed Kapudan, donanmayı hümayun kadırgalarında kürek çekmesi için Hasan'a 4000 akçe borçlanmıştır.¹⁸⁰

4.2.2. Kefil Olmak

Bazen nakdi borç veya ürün karşılığında borçlanmalarda bir kefil gösterilmesi beklenirdi. Cami-i Kebir mahallesinden El hac Mehmed b. Kasım, tüccar taifesinden Yusuf b. Ali'den aldığı sahtiyan için 1610 akçe borçlanmıştır. Borcu için kefil olarak Yusuf Çavuş'u göstermiştir.¹⁸¹ Bir başka kayıtta, Mellah taifesinden Mihalaki, Yorgi'ye 13.000 akçe borç vermiştir. Bu borca Galata'da kuyumcular çarşısında yiğitbaşı olan Penaki veled-i Yorgi kefil olmuştur.¹⁸²

Kefil olmak ciddi sorumlulukları da beraberinde getirirdi. Borçlu olan kişi ortalıktan yok olduğunda kefil olan kişiden bu borç talep edilirdi. Mellah taifesinden Es Seyyid

¹⁷⁷ GSS, nr. 77 s.50/5 (25 Muharrem 1065- 5 Aralık 1654)

¹⁷⁸ GSS, nr. 77 s.5/2 (29 Şaban 1064- 14 Temmuz 1654)

¹⁷⁹ GSS, nr. 77 s.78/7 (19 Rebiül Evvel 1065- 27 Ocak 1655)

¹⁸⁰ GSS, nr. 77 s.76/7 (28 Rebiül Evvel 1065- 5 Şubat 1655)

¹⁸¹ GSS, nr. 77 s.43/4 (16 Muharrem 1065- 26 Kasım 1654)

¹⁸² GSS, nr. 77 s.43/4 (16 Muharrem 1065- 26 Kasım 1654)

Abdülkadir'in Zülfikar b. Abdullah'a 2660 akçe borcu vardır. Ancak Abdülkadir kayb olduğu için borcu kefil olan Mehmed Beşe'den talep edilmiştir.¹⁸³ Etmekçi taifesinden, Kiragos veled-i Migirdiç'e Dimo'nun 4630 akçe borcu vardır. Dimo, kayıp olduğu için bu borcun kefil olan kişiden alınması istenmiştir.¹⁸⁴

4.2.3. Borçlu Ölmek

Borçlu kişi borcunu ödeyemeden ölürse, geride kalan varisleri bu borcu talep edebilirdi. Sultan Bayezid mahallesinden Neccar Dimitri'nin kızı, babasının ölmeden 20 yıl önce Penaki'nin babası Todori'ye 130 altın verdiğini söyler. Penaki'den bu 130 altını talep eder. Penaki bu durumdan haberi olmadığını ifade etmiştir.¹⁸⁵

Penaki'nin olayına benzer bir olayda Kasımpaşa'da gerçekleşmiştir. Vefat eden Mustafa'nın oğlu Mehmed, babası ölmeden önce halası Belkıs bintü Ali'ye 40 adet altın verdiğini söyler. Bu altınları halası Belkıs'dan talep eder. Belkıs, cevap olarak kardeşinin ölmeden önce Belkıs'a 80 kıt'a riyali borcunun karşılığında 40 adet aldığını beyan etmiştir.¹⁸⁶

Santa Marka mahallesinde Nükte veled-i Manol öldükten sonra kardeşi Vasilki, Nükte'nin ölmeden önce Mehmed Beşe'ye 4 adet altın verdiğini söyler. Şahit gösterir ve bu altınları talep etmiştir.¹⁸⁷

Geride kalan bir yakını bulunmadan borçlu ölünürse, ölen kişinin terekesinden ödenmesini talep edilebilirdi. Galata'da Meyhaneci taifesinden Yani, Sultan Bayezid mahallesinde sakin olan Nikola ölmeden önce dükkân ücretinden 50 toplam 250 akçe borcu olduğunu söyler. Terekesinden alınmasını talep etmiştir.¹⁸⁸

4.2.4. Anlaşmazlıklar

Borçlu ile alacaklı arasında ödenecek ücret hususunda anlaşmazlıklar çıkabiliyordu. Sultan Bayezid mahallesinde Sayo veled-i Yoro, Zefiro'nun kendisine 1050 akçe borcunun olduğunu beyan eder. Zefiro bunun 1050 akçe değil 700 akçe olduğunu ikrar

¹⁸³ GSS, nr. 77 s.70/4 (5 Rebiül Ahir 1065- 12 Şubat 1655)

¹⁸⁴ GSS, nr. 77 s.75/2 (12 Rebiül Evvel 1065- 25 Ocak 1655)

¹⁸⁵ GSS, nr. 77 s.9/7 (10 Şevval 1064- 24 Ağustos 1654)

¹⁸⁶ GSS, nr. 77 s.41/3 (9 Muharrem 1065- 19 Kasım 1654)

¹⁸⁷ GSS, nr. 77 s.45/6 (20 Muharrem 1065- 30 Kasım 1654)

¹⁸⁸ GSS, nr. 77 s.67/7 (27 Rebiül Evvel 1065- 4 Şubat 1655)

eder.¹⁸⁹ Bu durumda borç verirken şahit olanlar varsa durumu kanıtlamak için bu şahitlerin şahitlik yapması beklenirdi.

Eğer şahit yoksa taraflara yemin teklif olunurdu.

Borçlu ve alacaklı arasında borcun olup olmadığına dair anlaşmazlıklar yaşanabiliyordu.

Mellah taifesinden Todori, Yani'ye 2000 akçe borç verdiğini söyler ve bunu talep eder.

Yani ise bu borcu daha önce ödediğini söyler. Yemin teklif olunur.¹⁹⁰

Borcun miktarı üzerinde anlaşmazlıklar da vardı. Cami-i Kebir mahallesinde Abdurrahman Kapudan b. Abdullah, İbrahim b. Mehmed'e 2000 akçe borç verir. İbrahim bu borcun 2000 akçe değil 1000 akçe olduğunu beyan etmiştir.¹⁹¹

Meyhaneci taifesi	Kiryako- Nikola arasında	3470 akçe	
Mellah taifesi	Todori-Yani arasında	2000 akçe	
Sultan Bayezid mahallesi	Neccar Dimitri-Todori	130 altın	
Tüccar taifesi	Mehmed Beşe-Nikola	7000 akçe	Sarı sahtiyan için
A'ma mahallesi	El hac Mustafa- El hac Hasan	10.000 akçe	
	Dimitri – Buka	1200 akçe	Ayağındaki rahatsızlık için ilaç ücreti
Tüccar taifesi	Mustafa b. Abdullah-Mehmed b. Nasrullah	9000 akçe	Sahtiyan için
Beşiktaş- Ortaköy	Nikola- Yani	7000 akçe	
Hassa mimarlarından	Mustafa Bey b. Abdullah- Lisaro	300 kıt'a riyali kuruş	
Sultan Bayezid mahallesi	Sayo veled-i Yoro Zefiro	1050 akçe	

¹⁸⁹ GŞS, nr. 77 s.23/4 (23 Zilkade 1064- 5 Ekim 1654)

¹⁹⁰ GŞS, nr. 77 s.7/6 (29 Ramazan 1064- 13 Ağustos 1654)

¹⁹¹ GŞS, nr. 77 s.23/6 (24 Zilkade 1064-6 Ekim 1654)

Mumcu taifesi	Marko veled-i Apostol- Zafire veled-i Yani	11.5 kıt'a riyali kuruş	
Tophane	Ümmühani- Fatıma	7000 akçe	
Cami-i Kebir mahallesi	Abdurrahman Kapudan b. Abdullah- İbrahim b. Mehmed	2000 akçe	
Tüccar taifesi	Anton- Avraham	616 kuruş	Tiftik ipliği
Cami-i Kebir mahallesi	Mehmed Kapudan ibn-i İlyas - İbrahim b. Kasım	500 kıt'a riyali kuruş	
Cihangir mahallesi	Yusuf b. Mustafa Mustafa b. Yunus	8 kıt'a riyali kuruş	Tüfenk
Tüccar taifesi	Fazlı b. Memi Aslan	1000 akçe	
Küçük Selanik cemaatinden	Koprolov veled-i Salmon- Yorgaki	200 kıt'a riyali kuruş	
Şahkulu mahallesi	Ahmed bey ibn Cafer- Mehmed - Hüseyin	10.800 akçe	
Kasımpaşa	Mehmed- Belkıs bintü Ali	40 adet altın	80 kıt'a riyali karşılığında
Cami-i Kebir	El hac Mehmed Yusuf b. Ali	1610 akçe	Sahtiyan
Mellah taifesi	Mihalaki - Yorgi	13.000 akçe	
Hüseyin Ağa mahallesi	Mehmed Beşe Mehmed	3000 akçe	
Yeniçeri	Yusuf Beşe- Ali	4650 akçe	
Mukaddem taifesi	Ali b. El Hac Mehmed- Ali b. Elhac Ahmed	3700 akçe	
Santa Marka mahallesi	Vasilki- Mehmed Beşe	4 şerifi altın	
Bakkal taifesi	Yorgi- Tarnadi	13000 akçe	

	Osman b. Memi Ahmed	5760 akçe	Pestil
Meyhaneci taifesi	Nikola- Yorgi	7400 akçe	
Tüccar taifesi		7700 akçe	Penye ipliği
Cami-i Kebir mahallesi	El hac Mehmed - Mehmed	1500 akçe	
Mukaddem taifesi	Süleyman b. Abdullah- Mehmed b. Mustafa	2400 akçe	
Attar	Panoyot- Vasil	30 kıt'a riyali kuruş	
Okçu Musa mahallesi	El hac Mehmed Mustafa Kapudan	332,5 riyali kuruş	
Kasap taifesi	Foti veled-i Nikolo Üskübi veled-i Todori	31343 akçe	At
Meyhaneci taifesi	Yani- Nikola	250 akçe	Dükkan
Mellah taifesi	Zülfıkar b. Abdullah- Es seyyid Abdülkadir	2660 akçe	
Bimarhane	Nikola veled-i Yorgi- Metrohon veled-i Yani	230 kıt'a riyali kuruş	
Bereketzade mahallesi	Osman Ağa ibn Hüseyin- Rizo	7650 akçe	Balık dişi
Etmekçi taifesi	Kiragos veled-i Migirdiç- Dimo	4630 akçe	
Kürekçi taifesi	Hüseyin b. Hasan - Ahmed	4000 akçe	Kürek çekmek için
Hayyat taifesi	Yorgi veled-i Yani Nikola	10.000 akçe	
Çukacı taifesi	Hristo veled-i Sinodyinos Konstantin	20.940 akçe	Dükkan
Debbağ taifesi	Hüseyin b. Mehmed Mehmed b. Ahmed	106 kıt'a riyali kuruş	

Habbaz taifesi	Haçok veled-i Serkis- İrgeri veled-i Yorgi	200 kıt'a riyali kuruş	
Mellah taifesi	Mansur b. Ali Mehmed b. El hac Mehmed	1840 akçe	
Meyhaneci taifesi	Yorgi veled-i Yani Mehmed b. Abdullah	2000 akçe	
Kalafatçıbaşı mahallesi	Kokone bint-i Andriye – Civan veled-i Bordo	145 kıt'a riyali kuruş	
	Şaban Çelebi Hüseyin Şatır bin Süleyman	4935 akçe	Keçe makrome Pare bez Bal mumu Kahve Şeker Yeşil Dolama Hançer
Pendik	Yorgi veled-i Kosta Fazlı Beşe - Duka	12.400 akçe	
Meyhaneci taifesi	Tanos- Dimo	2800 akçe	Ortaklıktan fesh
	Mehmed Reis-	60.000 akçe	

Tablo 17: Borç Kayıtları

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

4.3. Sefine Sahibi Olmak ve İlgili Kayıtlar

Bir sicildeki kayıtların konusu, doğrudan kaydı tutulan coğrafya ile ilişkilidir. İncelediğimiz sicil, Galata ve çevresi olduğu için deniz ticareti ve deniz taşıması ile alakalı birçok kayıt bulunmaktadır. Kayıtlara geçmeden önce belirtmemiz gereken husus Osmanlı Devleti'nde 1650 yıllarına kadar kürekli gemi kullanılmıştır.¹⁹² Sefine olarak adlandırılan araçlar genel anlamda gemilere karşılık gelmektedir.

Öncelikle denizde kullanılan taşıtların fiyatlarıyla ilgili kayıtları inceleyeceğiz. İlgili kayıtlardan bir deniz taşıtın yaklaşık olarak ne kadara satıldığını görmek mümkündür. Mellah taifesinden Zarif, 26 zira sefinesinin 4'te 1 hissesini 16.400 akçeden Bayram beye satmıştır. Sefinesinin ücreti 65.000 akçeye denk gelmektedir.¹⁹³ Damadına borcu

¹⁹² Mustafa Çırpan, " Osmanlı Devleti'nde Gemi Tipleri ve Gemi Kazaları ile İlgili Değerlendirmeler", GİDB Dergi, Sayı 19, 2020, s.42.

¹⁹³ GŞS, nr. 77 s.15/7 (2 Zilkade3 1064- 14 Eylül 1654)

karşılığında Mehmed Reis, 21 zira sefinesini 60.000 akçeye damadına teslim etmiştir.¹⁹⁴ Mellah taifesinden Mehmed b. Ahmed, 20 zira sefinesini ve içindeki eşyalardan 4'te 1 hissesi vardır. Bu hissesini borcu karşılığında 25.360 Hasan Çelebi'ye vermiştir.¹⁹⁵ Toplam 20 zira sefine 101.440 akçeye tekabül etmektedir. Ancak diğer birbirine yakın sefinelerden bunu ayıran içinde bulunan malzemelerdir.

Denizlerde kullanılan bir diğer taşıt ise mavnadır. Mavnalar 26 oturaklı, çift kürekli denizcilikte kullanılan deniz araçlarından birisidir. Mavnalar, kürekle çekilir ve genellikle bir küreği 7 kişi çeker. Mavnaların içindekiler nispi olarak yarı yarıya kürekçilerden oluşmaktadır. Mavnaların ayrıca bir yada iki yelkeni olabilirdi.¹⁹⁶

Mavnacı taifesinden El hac Yusuf b. Fethullah, Arap mavnasını Ali b. Ömer'e 4600 akçe karşılığında satmıştır.¹⁹⁷ Birkaç kayıttan sonra tekrar karşımıza çıkan Ali b. Ömer, muhtemel aynı Arap mavnasını El hac Ali ibn-i Atlas'a 4500 akçe karşılığında satmıştır.¹⁹⁸ Aynı mavnayı sattığını düşündüğümüz Ali neden bu kadar kısa sürede yeni sahip olduğu bir mülkü sattığını bilmiyoruz. Ancak 100 akçe zararla sattığını tespit ettiğimiz için ticari faaliyetler neticesinde satmadığı aşıkardır.

Mavnadan daha küçük olduğunu bildiğimiz sandalın yaklaşık olarak 1000 akçe kıymetinde olduğunu düşünmekteyiz.¹⁹⁹

26 zira sefine	65.000 akçe	
21 zira sefine	60.000 akçe	
20 zira sefine	101.440 akçe	İçinde malzeme var
Arap mavnası	4600 akçe - 4500 akçe	
Sandal	1000 akçe	-

Tablo 18: Deniz Taşıt Fiyatları

Kaynak: Yazar Tarafından oluşturulmuştur.

Deniz taşımacılığında çeşitli görevler vardır. Bunların en yorucusu kürekçiliktir. Kürekçilik, çalışma koşulu olarak çok zor şartlara sahip olduğu için çeşitli devletlerde bir cezalandırma yöntemi olarak da değerlendirilirdi. Osmanlı Devleti'nde esirlerin zorla

¹⁹⁴ GSS, nr. 77 s.9/3 (5 Şevval 1064- 19 Ağustos 1654)

¹⁹⁵ GSS, nr. 77 s.57/7 (15 Safer 1065- 25 Aralık 1654)

¹⁹⁶ Çırpan, " Osmanlı Devleti'nde Gemi Tipleri ve Gemi Kazaları ile İlgili Değerlendirmeler", s.46.

¹⁹⁷ GSS, nr. 77 s.20/5 (10 Zilkade 1064- 22 Eylül 1654)

¹⁹⁸ GSS, nr. 77 s.24/4 (25 Zilkade 1064- 7 Ekim 1654)

¹⁹⁹ GSS, nr. 77 s.25/4 (29 Zilkade 1064- 11 Ekim 1654)

kürekçi olarak çalıştırıldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak kendi isteği doğrultusunda da bu mesleği icra eden kişilerin varlığını kayıtlardan görmekteyiz.

Mukaddem taifesinden Halil b. Şaban Kapudan, Kürekçi Sefer b. Abdullah'a Hicri 1064 yılında donanma-yı humayun kadirgalarından birinde 6 ay hizmet etmesi için 3000 akçe ödemiştir. Ancak Sefer b. Abdullah sadece 3 ay hizmet etmiş ve firar etmiştir. Halil 3 ay için ödediği 1500 akçeyi talep etmektedir.²⁰⁰ Kürekçilik hizmeti için aylık 500 akçe üzerinde anlaşılmıştır.

Galata'da Avanos veled-i Mosko 1 kürekçinin bedeli 4000 akçeden 13,5 kürekçinin bedeli olan 54.000 akçeden 2,5 kürekçinin bedeli olan 10000 akçeyi teslim etmesi gerekirken 7500 akçe teslim etmiştir. 2500 akçesi elinde kaldığını beyan eder. Ancak hizmet süresi belirtilmemiştir.²⁰¹

4.3.1. Helak Olan Sefineler

Kayıtlarda en çok tekrar eden husus, denizde taşıtların fırtınadan etkilenip helak olmasıdır. Bunu bir bahane olarak mı yoksa gerçekten gerçekleştiği için mi ifade ettikleri belirsizdir.

Mellah taifesinden Ali Reis, 1000 akçe kıymetli sandalın hissesini Recep'ten talep eder. Recep cevap olarak sandalın fırtınada helak olduğunu ifade eder. Sandal daha küçük ve dirençsiz bir araç olduğu için şiddetli fırtınalara diğer deniz araçlarına nazaran daha korunmasızdır.²⁰² Zümre-i racilden Mustafa Beşe ibn-i Şehsuvar, Mellah taifesinden Musalli'ye 2000 akçe verdiğini söyler ve bunu geri talep eder. Musalli cevap olarak Mustafa'dan 2000 akçe aldıktan sonra ürün almak için iskeleye giderken denizde şiddetli rüzgar olduğu için sefinesinin helak olduğunu ifade eder. Bahsi geçen akçesininde gemide helak olduğunu belirtir. Bu durumun doğruluğunu kanıtlaması için Musalli'ye yemin teklif olunmuştur.²⁰³

Sefinelerin kaybolması sadece şiddetli rüzgâr ve olumsuz hava koşullarına bağlanmıyordu. Sefine'yi kullanan reisin ortadan kaybolduğunu bildiren kayıtlarda vardır. Kazgancıbaşı mahallesinde Saliha b. Hasan, Baba Halil b. İbrahim'e 1700 akçe vermiştir. Baba Halil 1700 akçe ile keten alıp Güllü kasabasına gitmesi için Manol'un

²⁰⁰ GSS, nr. 77 s.46/2 (22 Muharrem 1065- 2 Aralık 1654)

²⁰¹ GSS, nr. 77 s. 81/7 (17 Rebiül Ahir 1065- 24 Şubat 1655)

²⁰² GSS, nr. 77 s.25/4 (29 Zilkade 1064- 11 Ekim 1654)

²⁰³ GSS, nr. 77 s.23/1 (23 Zilkade 1064- 5 Ekim 1654)

sefinesine koyduğunu ve Manol'un ortadan kaybolduğunu söyler. Bu durumu kanıtlaması için Baba Halil'e yemin teklif edilmiştir.²⁰⁴ Doğrudan kayığın yok olduğu kayıtlar da vardır. Mellah taifesinden Dilaver b. Abdullah'tan Sefer Reis ibn Hasan kayığını almıştır. Dilaver, Sefer'den kayığını geri ister. Sefer, cevaben kayığı aldıktan sonra Anadolu'da Ereğli iskelesine giderken kayığın içindekilerin firar etmesi üzerine kayığı bir tarafa çekmek mümkün olmadığı için o iskelede kayığı Hasan diye bir kişiye teslim ettiğini söyler. Kayığı geri getirmesi için Sefer'e tembih edilmiştir.²⁰⁵

4.3.2. Sefine 'de Anlaşmazlıklar

Çıkılan sefer neticesinde kazanılan kazancın paylaşılması hususunda anlaşmazlıklar çıkabilirdi. Sefine reislerinden Mehmed Reisin gemisinde Mellah olan Mehmed Hacı ibn-i Ahmed, Seyyid Mehmed b. İbrahim, Mehmed b. Hacı, Ali b. Abdullah, Mehmed b. İsmail, El hac Yahya b. Ömer Mısır Kahire seferinden sonra Mehmed Reis'in 6000 riyalı kuruş navl kazandığını ve haklarına düşen miktardan daha az verdiklerini ifade ederler. Mehmed Reis, cevap olarak 3568 navl kazanıldığını 816 kuruşun masraflara gittiğini ifade eder. 2752 kuruştan kişi başına 571 akçe düştüğünü belirtmiştir.²⁰⁶

Mellah taifesinden Mehmed Reis b. Müstecap, gemide arkadaşları Bayram b. Abdullah, Salih b. Said, Mehmed b. Hüseyin, Yusuf b. Abdullah, Ali b. Abdullah, Hüseyin b. Hasan, Ali b. Yusuf, Mehmed b. Ahmed, Mehmed b. Abdullah, İvaz b. Abdullah, İbrahim b. Habib Varna'ya giderken hasıl olan meblağdan 280 akçe almışlardır. Hasıl olan meblağın miktarı Mehmed Reis'e sorulmuş, Mehmed Reis 24.475 akçe olduğunu ifade etmiştir. 100 hissedenden her birine 244 akçenin isabet ettiğini beyan etmiştir.²⁰⁷

²⁰⁴ GŞS, nr. 77 s.64/1 (1 Rebiül Evvel 1065- 9 Ocak 1655)

²⁰⁵ GŞS, nr. 77 s.64/5 (6 Rebiül Evvel 1065- 14 Ocak 1655)

²⁰⁶ GŞS, nr. 77 s.82/6 (10 Rebiül Ahir 1065- 17 Şubat 1655)

²⁰⁷ GŞS, nr. 77 s.75/6 (17 Rebiül Evvel 1065- 25 Ocak 1655)

SONUÇ

Galata, bölgesinin Antik çağa uzanan bir tarihi vardır. 13. Yüzyılda Cenevizliler bölgeye yerleştirildikten sonra birçok hususta gelişme göstermiştir. Gelişme gösterdiği alanların başında ticaret gelmiştir. Ticari bir güzergâh olarak öne çıkan bölge, bu özelliğini Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girdikten sonra da korumuştur. Bölgede ticaretin varlığı ve gayrimüslimlerin çokluğu bölgeyi sıradan bir Osmanlı kentinden farklı kılmıştır. Ticaretin yoğun olduğu bölgede alışveriş için çeşitli esnaf grupları ve iş kolları gelişmiştir.

Galata'nın bu özelliğinin bölgede yoğun hareketi beraberinde getirmiştir. Bu hareketi incelediğimiz sicilde görebilmekteyiz. 77 Numaralı galata Şer'iyye sicilinde aile, şahıs, miras, ticaret hukuku gibi birçok alanla ilgili kayıt bulunmaktadır. Bu kayıtlardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda 17. Yüzyıl toplumsal, sosyal ve ekonomik hayatı hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

İstanbul'un tam karşısında bulunan Galata'da farklı dil ve dinden yerleşimcilerin olması, sicil içerisinde Müslüman ve gayrimüslim halkın arasındaki etkileşimi ortaya çıkartmakta ve ilişkileri gözler önüne sermektedir. Gayrimüslim halkın yoğun olduğu bu bölgede Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlerin yaşamlarından kesitler sunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde bu tutulan kayıtlar, bir kanıt niteliğinde olduğu için kişiler kendilerini güvene almak gayesiyle kayıt tutturmuştur. Bu durumu da sicilin ağırlıklı konu alanı olan ticaret hukuku ile ilgili kayıtların fazlalığından anlayabilmekteyiz. Ticaret hukuku çevresinde gelişen pek çok kayıt birçok konuyu içinde barındırmıştır.

1654-1655 yılları arasını kapsayan transkripsiyonu ve değerlendirmesini yaptığımız bu sicil içerdiği kayıt çeşitliliğinden dolayı dönemin bir portresini sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikası

GŞS (Galata Şer'iyye Sicilleri), nr. 77 (H.1064-1065)

Kitap ve Makaleler

Altınöz, İsmail “İstanbul Çingeneleri”, *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt 4, 2015, s. 80-85.

Artan, Tülay “Eyüp”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.12, İstanbul, 1995, s.1-6.

Atar, Fahreddin “Kadı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.24, İstanbul, s. 69-73.

Aydın, Mehmet Akif “İstanbul’da Hukuk”, *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt 2, 2015, s.448-473.

Bostan, M.Hanefi “Üsküdar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.42, İstanbul, 2012, s.368-372.

Bozatay, Şeniz Anbarlı Konur Alp Demir, “Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık”, *Mehmet Akif Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 10, 2014, s.71-89.

Budak, Özlem Muraz” Osmanlı Mahkemelerine Yansıyan Boşanma Davaları”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/3, 2022 s. 1412-1428.

Bulunur, Kerim İlker Osmanlı Galatası (1453-1600), İstanbul: *Bilge Kültür Sanat Yayınevi*, 2014.

Bulunur, Kerim İlker,” II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453 Ahidnamesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Sayı 50, 2009, s.59-85.

Çakır, Akkuş, Coşkun, Yakup “Osmanlı İstanbul’unda Ticaret” , *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarih*, 2015, 154-199.

Çakır, İbrahim Ethem ‘Osmanlı Toplumunda Köle ve Cariyeler Sofya 1550-1684’ , *Selçuk Üniveristesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, 2014 s.201-216.

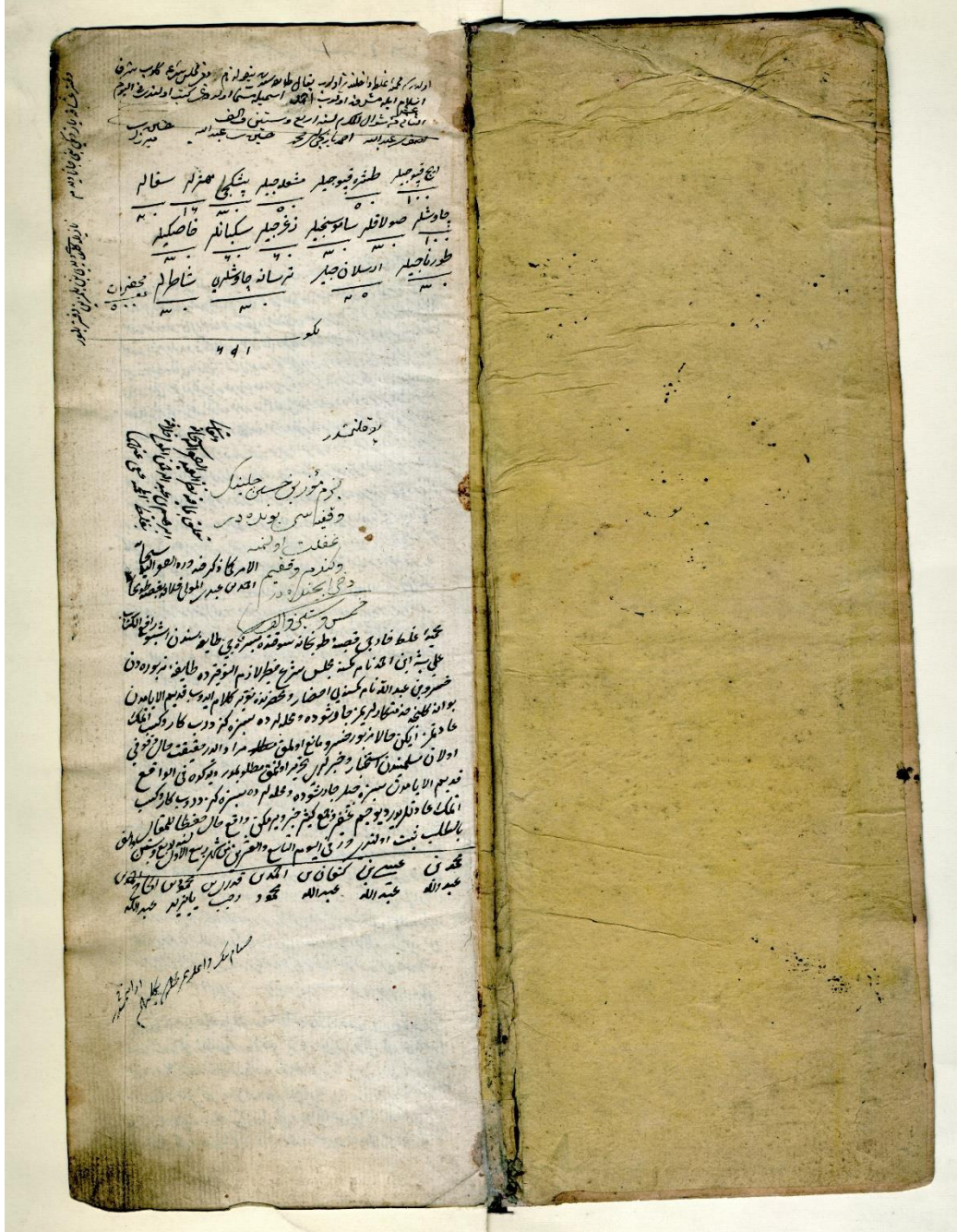
Çırpan, Mustafa “Osmanlı Devleti’nde Gemi Tipleri ve Gemi Kazaları ile İlgili Değerlendirmeler”, *GİDB Dergi*, Sayı 19, 2020, s.41-58.

Daştan, Eda, Tophane 2 Numaralı Şeriye Sicili Defteri H. 966-967 / 1558-1560: İnceleme-metin, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014.

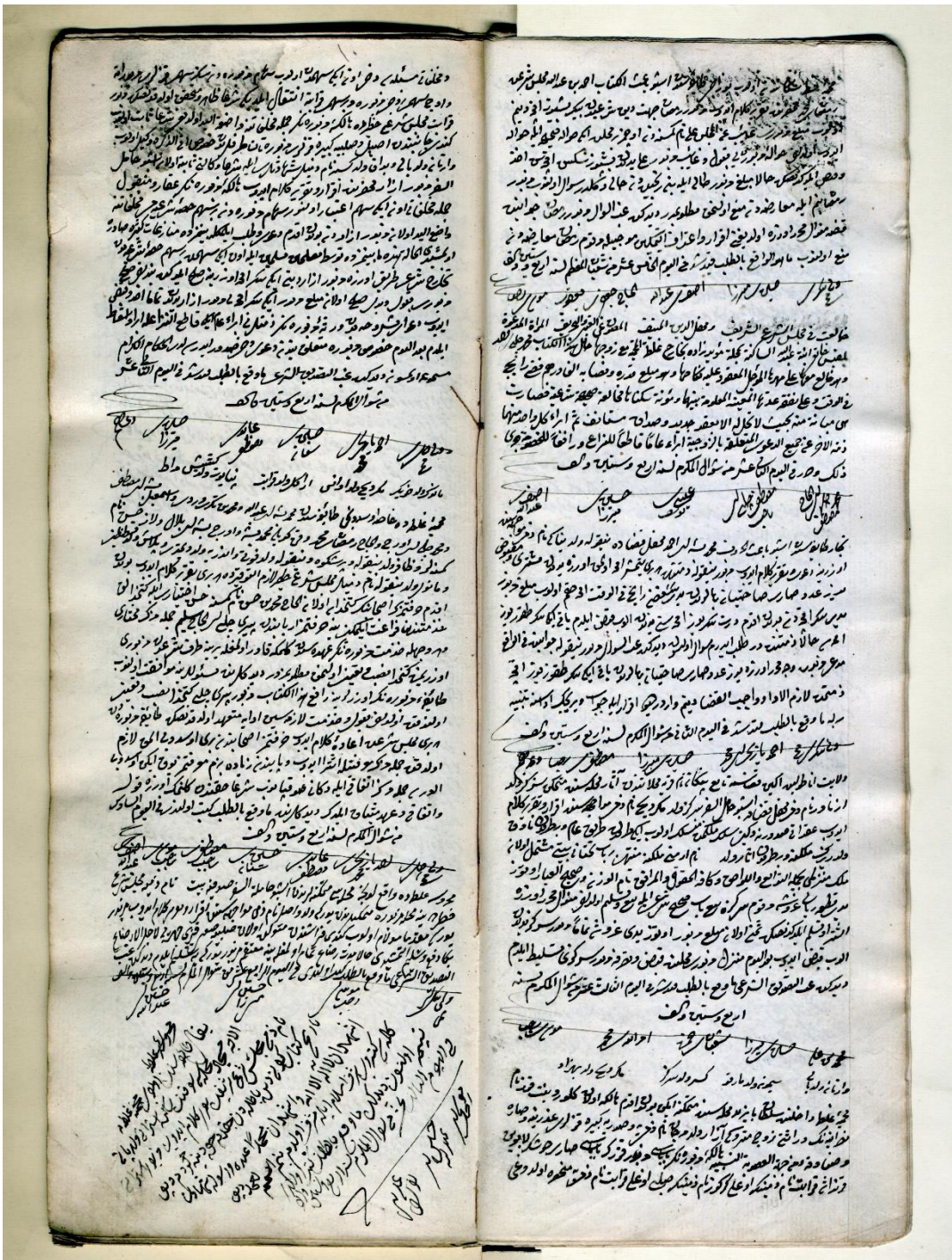
- Düzbakar, Ömer” 17. Yüzyıl Bursa Şer’iyye Sicillerine Göre Konut ve Konut Terminolojisi”, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 14, 2008, s.87-96.
- Emer, Aynur Beşiktaş mahkeme kayıtlarında gayrimüslimler (XVI. Yüzyılın ikinci yarısı), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Göncüoğlu, Süleyman Faruk “Hasköy”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.16, İstanbul, 1997, s.388-390.
- Gürkan, Emrah Safa “Bir Diplomasi Merkezi Olarak Yeni Çağ İstanbul’u” *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, s. 372, 399.
- Gyllius, Petrus *İstanbul’un Tarihi Eserleri*, Erendiz Özbayoğlu(çev.), İstanbul: Eren Yayınları, 1997.
- Hökelekli, Hayati “İntihar” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, 2000, s.351-353.
- İnalcık, Halil *İstanbul Tarihi Araştırmaları- Fetihten Sonra İstanbul’un Yeniden İnşası, Bilad-i Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Karataş, Ali İhsan, “Bursa Şer’iyye Sicilleri Işığında Osmanlı Devleti’nde Köleliğe Bir Bakış”, *İstem*, Yıl 5, Sayı 9, 2007, s.135-162.
- Kıper, Nilgün, “Osmanlı İstanbul’unda Kentsel Mekanın Değişim Süreci” , *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarih*, C. I, 2015, s. 442-455.
- Kıvrım, İsmail, “17. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri (Ayıntab Örneği; Talak, Muhala’a ve Tefrik”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/1, 2011, s.371-399.
- Koç, Mehmet, “Osmanlı Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçecekleri İçme Suçu ve Cezaları”, *Marife Dini Araştırmaları Dergisi*, 19/2, 2019, 739-757.
- Kubılay, Ayşe Yetişkin, “Batı Kaynaklı Haritalardaki İstanbul”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt 1, 2015 s.522-543.
- Mantran, Robert, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi I*, Mehmet Ali Kılıçbay(çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.
- Maydaer, Saadet, Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer’iyye Sicillerine Göre) , *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2007, s.299-320.
- Ortaylı, İlber, “Galata”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, s.303-307.

- Ortaylı, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınlar, 1994.
- Özkaya, Hatice Gökçen, “İstanbul’da On Yedinci Yüzyıl Evlerinde Yaşama Mekanları”, *Annual of İstanbul Studies* 1, 2009, s.45-59.
- Öz, Mehmet “İstanbul Nüfusu: Fetihten XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar” *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, 2015, s. 468- 486.
- Öztürk, Yücel, “Osmanlı Devleti’nin Rusya’ya Yönelik Dış Politikası ve Türkiye-Moskova İlişkileri (16. ve 17. Yüzyıllar”, *Türk Dış Politikası Osmanlı Dönemi*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2008, s. 217-280.
- Pamır, Aybars, “İslam ve Osmanlı Hukuku’nda Kasame Müessesesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 4, 2005, s.343-359.
- Parlatır, İsmail, “Türk Sosyal Hayatında Kölelik” , *Belleten*, Cilt 47, Sayı 187, 1983, s.805-830.
- Sahillioğlu, Halil,” Bad-ı Heva”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.4., 1991, s.416-418.
- Tahiroğlu, Bülent “Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, Sayı 1-4 s.649-676.
- Şazeli, Hasan Ali eş-,” Cinayet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.8, 1993, s.14-15.
- Uğur, Yunus “Şer’iyye Sicilleri” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 39, 2010, s. 8-11.
- Yağcı, Zübeyde Güneş “İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticareti (1606-1607)” *History Studies International Journal of History*, 3/2, 2011, s.371 – 384.
- Yeşilkaya, Rukiye 16- 17. Yüzyıl İstanbul Kadı Sicillerinde Ev ve Kentsel Konumu, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, 2018.
- Yüksel, Merve Aslı Kara “İstanbul’da 19. Yüzyıl Kentsel Dönüşümler: Kasımpaşa Örneği”, *İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, 2021, s. 38-57.

Ek 1: Defterden Örnekler

Belgel: 77 Numaralı defterin 1A varağı (Giriş Varağı)

Belge 2: 10A ve 10B varaklar

[illegible][illegible]

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Emel SÖNMEZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Tarih
Makale ve Bildiriler	
1. Emel Sönmez, 77 Numaralı Galata Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Tasnifi (H.1064-1065/M.1654-1655), Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2024, s. 65-75.	